

İnsanlığa Karşı Suçlar Bağlamında Soykırım Örneği

Feride Hamzayeva

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsüne Hukuk dalında Yüksek Lisans Tezi olarak Sunulmuştur.

Doğu Akdeniz Üniversitesi
Haziran 2013
Gazimağusa, Kuzey Kıbrıs

ÖZ

Soykırım, suçların suçu olarak nitelendirilen bir eylem ve hukuk ihlalidir. Uluslararası hukuk çerçevesinde değerlendirilen soykırım suçu, zamanla ulusal hukukun da düzenlemeleri kapsamına girmiştir. Hem soykırım kavramı, hem de soykırım suçu büyük oranda II. Dünya Savaşı sırasında gerçekleştirilen dehşetin etkisiyle gündeme gelmiştir. Soykırım suçu ilk olarak 9 Aralık 1948 tarihinde kabul edilen ve 12 Ocak 1951 tarihinde yürürlüğe giren BM Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi'yle hukuki düzenleme içerisinde yer almıştır. Sözleşme, suçun önlenmesi ve cezalandırılması konusunda devletleri yükümlü kılmıştır. Sözleşme'nin uygulanması konusundaki yükümlülüğün devletlere getirilmesi, Sözleşme'nin ihlali halinde devletin sorumluluğunun doğmasına neden olmaktadır. Tezimde kavramsal ve hukuksal bir çerçevede ışığında, uluslararası insan hakları suçları, soykırım suçu, Soykırım Sözleşmesi'nin hazırlanması, sözleşmenin devletlere getirdiği yükümlülükler, sözleşmenin ihlali halinde doğabilecek sorumluluklar, soykırım suçunun Uluslararası Ceza Mahkemesi ile bağlantısı, Uluslararası Adalet Divanı'nda görülen davalar, Soykırım örneği olarak da Hocalı Katliamı olarak bilinen, işlenmiş soykırım suçu incelenmiştir .

Anahtar Kelimeler: Uluslararası suçlar, Soykırım, Soykırım Sözleşmesi, Uluslararası Ceza Mahkemesi, Devlet Sorumluluğu.

ABSTRACT

Genocide, is an act and a violation of law, qualified as crime of crimes and. Essentially, being evaluated within the frame of international law, this crime gradually has been come within the scope of the national law. The basic legal arrangement about the crime was adopted on 9 December 1948 and became enforceable on 12 January 1951 named United Nations Convention to prevent and punishment the Crime of Genocide. Convention obliges the states on the prevention and the punishment of the crime of genocide. Convention incurs the obligation on states, the violation of the Convention causes the responsibility of states. In my thesis in the light of the conceptual and legal framework of international violation of human rights , the crime of genocide, the adoption of the Genocide Convention, the obligations of the contracting states, the responsibilities arising from a breach of Genocide Convention, the crime of genocide in connection with the International Criminal Court, cases reviewed by International Criminal Court, and as an international violation of human rights example of the genocide massacre against Azerbaijanians are discussed.

Keywords: International Crimes, Genocide, Convention, International Criminal Court, State Responsibility.

TEŞEKKÜR

Öncelikle tezimi hazırlarken hem maddi hem de manevi olarak yanımda olan annem Saida Hamzayeva ve babam Mehman Hamzayeva, kardeşlerim ve arkadaşlarıma çok teşekkür ederim. İyi ki varlar.

Tezim konusunda bana büyük destek veren ve görüşlerini esirgemeyen danışmanım Prof. Dr. Ayőe Füsun Arsava'ya teşekkürü bir borç bilirim. Danışmanım tezimin her aşamasında bana yardımcı oldu. Kendisi olmasaydı bu tez yazılamazdı.

Değerli hocalarım Yrd. Doç. Dr. Ulaş Gündüzler'e özellikle de Yrd. Doç. Dr. Arzu Alibaba'ya tezimi hazırlarken bana yardım ettikleri için çok teşekkür ederim. Bana yüksek lisans yapma imkanı sunan DAÜ Hukuk Fakültesine ve dönem arkadaşlarım Mustafa Erçakıca'ya ve Pınar Alkım Bekar'a teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	iv
TEŞEKKÜR.....	v
KISALTMALAR.....	viii
GİRİŞ.....	1
1 ROMA STATÜSÜNDE DÜZENLENEN SUÇLAR.....	3
1.1 Barışa Karşı İşlenen Suçlar.....	3
1.2 Savaş Suçları.....	13
1.3 İnsanlığa Karşı İşlenen Suçlar	14
1.3.1 1945'ten Önce Kavramın Gelişimi.....	15
1.3.2 İnsanlığa Karşı İşlenen Suçların Unsurları.....	18
1.4 Soykırım Suçu.....	22
1.4.1 Soykırım Suçunun Unsurları	25
1.4.2 Soykırım Suçunun Türleri	26
1.4.2.1 Siyasi Soykırım	26
1.4.2.2 Sosyal Soykırım.....	27
1.4.2.3 Kültürel Soykırım	27
1.4.2.4 Ekonomik Soykırım.....	27
1.4.2.5 Biyolojik Soykırım	28

1.4.2.6 Fiziksel Soykırım.....	28
1.4.2.7 Dinsel Soykırım.....	29
1.4.2.8 Ahlaki Soykırım.....	29
2 BM SOYKIRIM SUÇUNUN CEZALANMASI VE ÖNLENMESİ SÖZLEŞMESİ (SOYKIRIM SÖZLEŞMESİ).....	30
2.1 Genel Olarak Sözleşme	30
2.1.1 Sözleşmenin Hazırlık Aşaması.....	31
2.1.2 Sözleşmenin Genel Hükümleri.....	33
2.2 Sözleşmenin Diğer Hükümleri	34
2.2.1 Soykırım Suçunda Gruplar	35
2.2.2 Soykırım Suçundan Sorumlu Tutulabilecekler.....	36
2.2.2.1 Bireylerin Sorumluluğu.....	36
2.2.2.2 Devletlerin Sorumluluğu.....	36
2.2.2.2.1 Uluslararası Adalet Divanının Bosna-Hersek ve Sırbistan-Karadağ Kararı.....	37
2.2.2.2.2 Soykırım Suçuna Örnek Olarak Hocalı Katliamı.....	45
3 ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİ VE SOYKIRIM SUÇU	50
3.1 Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Kuruluş Süreci.....	50
3.2 Uluslararası Ceza Mahkemesi'nde Yapılan Yargılama Örnekleri.....	54
3.2.1 Mahkemenin Yargı Yetkisi.....	54
3.2.2 Demokratik Kongo Cumhuriyeti	58
3.2.3 Uganda.....	59
3.2.4 Darfur,Sudan	60
3.2.5 Orta Afrika Cumhuriyeti.....	61

SONUÇ.....	63
KAYNAKÇA.....	65

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
BM	: Birleşmiş Milletler
BHC	: Bosna-Hersek Cumhuriyeti
bkz.	: Bakınız
EYUCM	: Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi
İKÖ	: İslam Konfransı Örgütü
GK	: Güvenlik Konseyi
RUCM	: Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesi
LR	: Lords Resistance Army-Tanrının Direniş Ordusu
sh.	: sayfa
UAD	: Uluslararası Adalet Divanı
UCM	: Uluslararası Ceza Mahkemesi
UPC	: Kongo Vatanseverler Birliyi
YFC	: Yugoslavya Federal Cumhuriyeti
y	: yayın

GİRİŞ

20.Yüzyıl insanlık tarihinin, çatışmalar, savaşlar ve şiddet uygulamaları içinde geçen en kanlı dönemlerinden biri olmuştur. Uluslararası toplum bu dönemde iki dünya savaşı yaşamıştır. Bu dönemin, hem ulusal, hem de uluslararası bir çok tartışmaya sahne olduğu açıktır. Ne yazık ki, bu konuda insanoğlu ders almamakta ve direnmektedir. Bu nedenle içinde bulunduğumuz yüzyılın farklı olacağı yönünde bir gösterge de bulunmamaktadır.

Uluslararası alanda, devletler arasında veya devletlerin kendi ülkesel sınırları içinde yaşanan çatışma ve insanlık dışı şiddet uygulamaları arttıkça, uluslararası toplumda huzur, barış ve güvenliğin sağlanabilmesi için, bu davranışların kavramlaştırılması, tanımlanması, bir kurala bağlanması, önlenmesi ve cezalandırılması hususunda çalışmalar yapılması ihtiyacı ortaya çıkmıştır.

20.Yüzyılda yaşanan olaylar sadece pozitif hukukun değil, en basit insan değerlerinin ve ahlak anlayışının bile içine sığmayacak sonuçlara neden olmuştur. Özellikle dünya savaşları sırasında askeri personel ve sivil halk ayrımı yapılmaksızın, çağdaş hukuk anlayışı ve modern insana yakışmayacak suçların işlendiği görülmüştür. Halbuki 19. Yüzyılın ikinci yarısında, savaş sırasında savaşıcı sıfatını kaybetmiş askeri personel ve sivil halkın korunması yönünde çalışmalar yapılarak, çeşitli çok taraflı antlaşmalar imzalanmış ve böylelikle insan haklarının korunmasına ilişkin adımlar atılmıştır. Fakat, daha sonra yaşanan savaşlar sırasında ve sonrasında anlaşılmıştır ki, silahlı çatışmalara ilişkin soyut düzeyde getirilen bu kurallar, maddi bir yaptırıma dayanmadan uygulanmamakta ve silahlı çatışmalar içinde gerçekleşen şiddet, insancıl hukuk kurallarını bertaraf etmektedir.

Tarihi süreç içerisinde, olaylar değiştikçe ve uluslararası hukuk geliştikçe, olayların ve kuralların yorumlanmaları da değişmekte ve bunlar için yeni kavramlar türetilmektedir. Bu kavramlardan biri, insanlık tarihi kadar eski ve insanlık tarihinin en acımasız, en vahşi ve en şiddet dolu eylemlerini içeren kavram olan soykırım kavramıdır.

Bu çalışmada, uluslararası hukukta yer alan farklı dört suç türü; insanlığa karşı suçlar, saldırı suçu, barışa karşı suçlar ve soykırım suçunun kavramsal olarak tarihi gelişimleri ve uluslararası hukukta bir kavram olarak yerlerini almaları, tanımlanmaları, kavramı oluşturan unsurları ve uluslararası ve ulusal yargı organları çerçevesinde, mahkeme kararlarındaki yerleri bakımından ele alınarak incelenmeye çalışılmıştır.

Bu kapsamda çalışma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, Roma Statüsünde düzenlenen suçlar ele alınmıştır. Dört suç türü; insanlığa karşı suçlar, saldırı suçu, barışa karşı işlenen suçlar, soykırım suçu ayrı ayrı incelenmeye çalışılmıştır.

İkinci bölümde, soykırım suçunu düzenleyen, Soykırım Suçunun Cezalanması ve Önlenmesi Sözleşmesi, soykırım suçundan dolayı devletlerin ve bireylerin sorumluluğu ve Uluslararası Adalet Divanında görülen davalar incelenmiştir.

Üçüncü ve son bölümde ise, Uluslararası Ceza Mahkemesinin soykırım suçunda oynadığı rol, Uluslararası Ceza Mahkemesinde yapılan yargılama örnekleri ve soykırıma örnek olarak Azerilere yapılan Hocalı katliamı incelenmeye çalışılmıştır.

İncelemenin asıl amacı, Azerilere karşı yapılan soykırım vahşetini ortaya çıkarmaktır. Çalışma içinde ele alınan kavramlar hukuki çerçevede ve özellikle uluslararası hukuk bağlamında ele alınmış ve sonuçlar yorumlanmaya çalışılmıştır.

Bölüm 1

ROMA STATÜSÜNDE DÜZENLENEN SUÇLAR

Uzun bir süre, sivillere karşı gerçekleştirilen insanlık dışı muameleler ulusal hukuk kapsamında yargılanmıştır¹. II. Dünya Savaşı sonrasında uluslararası toplum, uluslararası suçları önleme yönündeki kesin tavrını insan hakları kavramına saygı çerçevesinde sadece ulusal hukuk düzeyinde değil, uluslararası hukuk kapsamında da kesin hükümlere bağlama yönünde yoğun çaba göstermiştir².

Bu paralelde, insan haklarını koruyan ve garanti altına alan birçok uluslararası sözleşme insanlığa karşı suçları önleme ve insan haklarını korumaya ilişkin kuralları ayrıntılı bir şekilde düzenlemiştir³.

Uluslararası Ceza Mahkemesini (UCM) düzenleyen Roma Statüsünde belirtilen uluslararası insan hakları ihlalleri 4 başlık altında toplanmıştır:

- a) Barışa karşı işlenen suçlar (Saldırı suçu);
- b) savaş suçları;
- c) insanlığa karşı işlenen suçlar;
- d) soykırım suçu⁴.

---

¹ Azarkan, Ezeli, "Uluslararası Hukukta İnsanlığa karşı suçlar" (İnsanlığa Karşı Suçlar), AÜHFD, Cilt 52, Sayı 3, sh 276.

² Azarkan, İnsanlığa Karşı Suçlar, sh 277.

³ Aslan, Zeki Mesut "Bir Milletlerarası Ceza Divanı Kurulmasıyla İlgili Fikirler ve Teşebbüsler", AÜHFD, Cilt 8, Sayı 1-2, sh. 13- 15.

⁴ UCM Roma Statüsü için bkz. <http://www.ihop.org.tr/dosya/ucm/ucm.pdf>.

1.1 Barışa Karşı İşlenen Suçlar (Saldırı Suçu)

Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu ve onun oluşturduğu çeşitli çalışma komiteleri 1950-1974 yılları arasında saldırı eyleminin tanımlanmasına ilişkin çalışmalar yapmış ve sonuçta saldırı kavramının tanımına ilişkin 3314 sayılı ve 1974 tarihli Saldırı Tanımı Kararı kabul edilmiştir⁵.

Saldırı eylemi öyle uzun bir geçmişe sahiptir ki, eyleme bir doğum tarihi koymak çok zordur⁶. Saldırı eylemi örf-adet hukukunda I. Dünya Savaşından sonra yer almaya başlamıştır. II. Dünya Savaşı sonrasındaki dönem, saldırı fiilinin gelişimi konusunda çok önemlidir. Örf-adet hukuku ve yazılı hukukta saldırı kavramının tanımı konusunda çok ilerleme kaydedilmiştir. BM, “savaş” kavramı yerine kuvvet kullanma veya tehdidi kavramını kullanmaktadır⁷.

Sonraki dönemde, uluslararası ilişkilerde hukuka aykırı kuvvet kullanılmasıyla ilgili en çarpıcı gelişme saldırı kavramının barışa karşı suç olarak değerlendirilmesi ve bireysel cezai sorumluluğu gerektirdiği prensibinin, Nürnberg ve Tokyo Askeri Ceza Mahkemeleri Statülerinde açıkça kabul edilmesi olarak görünmektedir. İki Statü de barışa karşı suçlar kavramını, uluslararası antlaşmalara ve güvencelere aykırı bir savaş olarak nitelendirmekte; fakat bu kavramları tanımlamamaktadırlar⁸.

8 Ağustos 1945 tarihinde, Avrupa Ekseninde Büyük Savaş Suçlularının Cezalandırılmasına İlişkin Andlaşma (Londra Andlaşması), saldırı fiilinin, bireysel sorumluluğa yolaçan cezai bir suç olarak kabul edilmesini sağlamıştır. 26 Haziran 1945 tarihinde, San Francisco Konferansında, kuvvet kullanmanın BM şartına göre yasaklanması ile aynı gün, ABD, Londra Konferansında saldırının, Nürnberg Uluslararası Ceza Mahkemesinin (Nürnberg Mahkemesi) yargı yetkisi dahiline alınması için resmi bir teklifte bulunmuştur. Bu teklife Fransa kanunilik ilkesine atıfta bulunarak karşı koymuş, SSCB ise Finlandiyaya saldırılarının ve Doğu Avrupaya yapmış olduğu

⁵ Dixon, Martin, Textbook on International Law, 1995, Blackstone Press, sh.204.

⁶ Egerlund, Maria, The Missing Piece Definin the Crime of Agression, 2007, Lund University Faculty of Law, sh. 11.

⁷ Şen, Töner Semin, Uluslararası Hukukta Soykırım, Etnik Temizlik ve Saldırı, 2010, Levha Yayıncılık, sh. 281.

⁸ Cassese, Antonio, International Criminal Law, 2005, Oxford University Press, sh. 330.

ilhakların suça dahil edileceği düşüncesiyle endişelenmiştir. Buna rağmen, Amerika'nın görüşü kabul edilmiştir. Nürnberg Mahkemesi Statüsü'nde barışa karşı suçlar: “savaşı planlama, hazırlama, başlatma ve sürdürme veya yukarda sözü geçenleri gerçekleştirmek amacıyla andlaşmalar yapmak, genel bir plan içinde yer almak, gizli ittifakta bulunmak veya bunları azmettirmektir”⁹.

BM, uluslararası adalet için bir mekanizma oluşturma çabalarına 1940 ların sonlarına doğru başlamıştır. 1948 Soykırım Sözleşmesi madde 6'da, UCM'den bahsedilmesine rağmen, çalışma iki farklı yol izlemiştir, biri uluslararası suçların kodifikasyonu ile sonuçlanırken, diğeri uluslararası bir mahkeme statüsü için taslağın oluşturulması ile sonuçlanmıştır¹⁰.

14 Aralık 1974 tarihinde, BM Genel Kurulu 3314 sayılı Saldırının Tanımlanmasına ilişkin kararı oybirliği ile kabul etmiştir. Karar 24 yıllık sıkı çalışma ve büyük özverilerin bir ürünüdür. İlk maddeye göre “saldırı, bir devletin, başka bir devletin egemenliğine, ülke bütünlüğüne veya siyasal bağımsızlığına karşı silah kullanması ya da bu tanımlamaya uygun olarak BM Antlaşmasıyla bağdaşmayan başka bir yola başvurusudur”¹¹.

“İkinci maddeye göre, BM Güvenlik Konseyince daha sonra başka biçimde nitelendirilme durumu hariç, bir devletin BM Antlaşmasını ihlal ederek kuvvete başvurusu, saldırı fiilinin gerçekleştiğine karine oluşturur”.

“Kararın dördüncü maddesinde, örnekleyici nitelikte olmak üzere, saldırı suçunu oluşturacak birtakım fiiller sayılmıştır. Bunlardan bazıları: bir devlet topraklarının bir başka devletin silahlı kuvvetleriyle istilası veya saldırıya uğraması, bir devletin silahlı kuvvetleri tarafından bir başka devlet topraklarının bombardıman edilmesi veya bir devletçe başka bir devlet topraklarına karşı her türlü silahın kullanılması, bir devletçe veya bu devlet adına bir başka devlete karşı çeteler veya

⁹ Nürnberg Mahkemesi Statüsü madde 6. Statü için bkz. http://www.ngo-at-work.org/icc2006/docs/Project_Reader_Turkish.pdf.

¹⁰ Şen, sh. 333.

¹¹ Tezcan, Durmuş/ Erdem, Ruhan Mustafa/ Önok, Murat, Uluslararası Ceza Hukuku, 2009, Seçkin Yayınları, sh.596.

silahlı gruplar, düzensiz kuvvetler veya paralı askerler gönderilmesi ya da böyle bir harekete önemli bir biçimde kalkışılmasıdır”¹².

“Beşinci maddeye göre, siyasal, iktisadi, askeri veya başka hiç bir neden saldırıyı haklı göstermeyecek, bir saldırı savaşı uluslararası barışa karşı işlenmiş bir suç olacaktır. Fakat, bu suçun neticesinde devletlerin uluslararası sorumluluğunun doğması sorusunu yanıtsız bırakılmıştır”¹³.

15-17 Haziran 1998 de, Roma’da bir Taslak Statü ve bir Taslak Nihai Kanun, UCM kurulması konusunda Murahhas Yetkililer Diplomatik Konferansına sunulmuştur. Konferansa, uluslararası enstitüler ve uluslararası örgütlerin yetkilileri başta olmak üzere, 160 devletten fazla devletin yetkililerince, geniş bir katılım olmuştur. Sonuçta Statü 120 oya karşı 7 oyla kabul edilmiştir¹⁴.

Statünün 5. Maddesinin eski hükmüne göre, “Mahkemenin saldırı suçu hakkında yargılama yapabilmesi, bu fiilin tanımının yapılması, hangi koşullar altında yargılama yetkisinin doğacağına saptanması ve bütün bunların Statüye dahil edilmesinden sonra mümkün olabilecektir.(m.5\2)¹⁵”.

2010 da Roma Statüsünün güncellenmesiyle Statünün 8 *bis* maddesiyle Saldırı Tanımı Statüye dahil edilmiştir. Bu maddeye göre: Bu Statünün amaçları bakımından saldırı suçu, savaşın planlanması, hazırlanması, başlatılması ve yürütülmesi anlamına gelir. Saldırganlık eylemi BM antlaşmasının apaçık bir ihlalidir. Aşağıdaki eylemler saldırı suçunu teşkil eder:

- a) Bir devletin silahlı kuvvetleri tarafından başka devletin topraklarının kuvvet kullanımı ile işgali;
- b) bir devletin topraklarının diğer devlet tarafından bombardıman edilmesi, başka devlete karşı herhangi bir silah kullanılması;

---

¹² Başak, Çengiz, Uluslararası Ceza Mahkemeleri ve Uluslararası Suçlar, 2003, Turhan Kitabevi, sh.249.

¹³ Tezcan, Erdem, Önok, sh .597.

¹⁴ Cassese, sh. 334.

¹⁵ Roma Statüsü, madde 5.

- c) bir başka devletin kara, deniz veya hava kuvvetleri tarafından bir devletin liman ve kıyılarının ablukaya alınması;
- d) bir devletin silahlı kuvvetleri tarafından başka bir devletin deniz veya hava kuvvetlerine saldırılması;
- e) bir devletin sınırları içinde antlaşma neticesinde bulunan bir başka devletin silahlı kuvvetleri tarafından antlaşmanın sona ermesine rağmen veya antlaşmaya aykırı bir şekilde silahlı kuvvet kullanılması;
- f) bir başka devletin kullanımına bırakılan bir devletin ülkesinden söz konusu başka devletin üçüncü bir devlete saldırı fiilini gerçekleştirmesi;
- g) bir devletin başka bir devlete karşı silahlı gruplar, paralı askerler ve benzeri göndermek veya himaye etmek suretiyle yukarıda belirtilen fiillerin gerçekleştirilmesi¹⁶.

Saldırı suçunun tanımlanmasına ilişkin yapılan çalışmalar sonucunda tanımın kişilerin saldırı suçuna ilişkin olarak gerçekleştirdikleri kimi eylemleri merkez alan bir şekilde oluşturulması kabul edilmiştir. Saldırı eylemi olmaksızın bir saldırı suçundan bahsedilmemektedir. “Saldırı suçu, bir saldırı eyleminin olduğunu varsaymaktadır, yani saldırı eylemi ya da saldırı savaşı gibi belirli bir ağırlık kazanmış devlet eylemi mevcut değilse, kişiler adına oluşmuş bir saldırı suçundan da bahsedilmeyecektir”¹⁷.

UCM'den önceki hukuki meselelerde saldırı suçunun maddi (fiziksel) ve manevi (psikolojik) olmak üzere iki temel unsuru vardır. Saldırı suçunun psikolojik, yani manevi unsuru olarak “kasıt” kavramı karşımıza çıkmaktadır. “Kasıt” unsuru, devletin eyleminin, uluslararası hukuk tarafından yasaklanan saldırı kapsamına girdiğinin bilinmesi anlamındadır. Nürnberg Mahkemesi de, devlet adına gerçekleştirilecek, ya da gerçekleştirilmekte olan silahlı kuvvet kullanımı, ya da savaşın,

---

¹⁶ Roma Statüsü, madde 8 bis.

¹⁷ Tarhanlı, Turgut, “Uluslararası Suçlar ve İnsan Hakları”, 2006, Toplum ve Bilim Dergisi, Cilt 87, sh. 87.

uluslararası hukuka aykırı, yani saldırgan bir nitelik taşıdığıının bilinmesini, suçun manevi (psikolojik) unsuru olarak görmüştür. Bu konuda, Tokyo Mahkemesi de aynı anlayışı kabul etmiştir¹⁸.

Fiziksel, yani maddi unsur ikiye ayrılmaktadır. Bunlardan ilki eylem, yani hareketi oluşturan fiil, ikincisi ise sonuç ya da sonuçlardır. Saldırı suçundamaddi unsur, kişi olarak failin silahlı kuvvet kullanımını planlaması, hazırlaması, başlatması veya sürdürmesi, ya da bunlara ilişkin genel bir plana katılması olarak ortaya çıkmaktadır. Oysa ki saldırı fiilinde, saldırı eylemi devletin bir eylemidir ve buradaki fiziksel unsur silahlı kuvvet kullanımıdır¹⁹.

Saldırganlık, saldırıyı veya mağdur devleti ilgilendiren bir konu değil, uluslararası toplumu ilgilendiren bir konudur. Saldırganlığın uluslararası hukukta suç sayılması, uluslararası sorumluluk ve değişiklikler meydana getirdi. Önceleri uluslararası hukukta devletlerin savaş başlatma hakkının varlığı kabul edilirdi. Buna göre, savaştan elde edilen kazanımlar yasal sayılırdı. Günümüzde ise, uluslararası hukuk, saldırganlığı uluslararası bir suç sayarak yasaklamaktadır. Saldırganlığın yasaklanması, uluslararası hukukta var olan kuvvet kullanma tehdidi ve kuvvet kullanmanın yasaklanması ilkesinin önemli bir parçasını oluşturmaktadır²⁰.

1.2 Savaş Suçları

Savaş suçu kavramı, “savaştan devletin görevlilerinin, düşman devletin, işgal edilmiş ulusun veya işgal edilmiş ülkenin mal ve vatandaşlarına karşı giriştiği savaş hukukunun ağır ihlallerinin tümünü ifade eder”. Silahlı çatışmalarda, çatışmanın taraflarınca savaş suçu teşkil eden fiillerin işlenilmesine

---

¹⁸ Şen, sh. 380.

¹⁹ Azarkan, Ezeli, Nürnbergten La Haye’ ye:Uluslararası Ceza Mahkemeleri (Nürnberg), 2003, Beta Yayınları, sh. 107.

²⁰ Azarkan, Nürnbergten La Haye’ ye:Uluslararası Ceza Mahkemeleri (Nürnberg), 114.

sıkça rastlanılmaktadır. Savaş suçları işlendiğinde, bu suçların failleri, uluslararası insani hukuk kurallarını ihlal etmek suretiyle uluslararası suçlu durumuna düşmektedirler²¹.

Savaş suçlarının ilk kez bir metin haline getirilmesi, Amerikan İç Savaşı sırasında Başkan Lincoln tarafından 1863’de çıkarılan Lieber Kuralları’yla olmuştur²².

Savaş suçlarının cezalandırılması hakkında, uluslararası literatüde üç görüş vardır:

- 1) Savaşa ilişkin herhangi bir kuralın ihlali savaş suçudur;
- 2) yalnızca Cenevre Sözleşmeleri ve Ek Protokollerinin ağır ihlalleri savaş suçudur;
- 3) savaşa ilişkin kural ve adetlerin ihlali bunların uluslararası ceza hukuk metinlerinde öngörülmesi halinde savaş suçudur²³.

Nürnberg Statüsü’ne göre, savaş suçları, “işgal altındaki bir ülkenin sivil nüfusunun öldürülmesi, kötü muameleye maruz bırakılması veya köle olarak çalıştırılması amacıyla veya diğer herhangi bir amaçla tehcir edilmesi, harp esirlerinin, denizdeki kimselerin öldürülmesi, rehinelerin öldürülmesi, özel malın yağma edilmesi veya askeri zaruretlerle haklı kılınmayan tahribatı içine alan fakat bunlarla sınırlı olmayan harp kurallarının ihlal edilmesi olarak tanımlanmıştır²⁴.

Eski Yugoslavya için kurulmuş olan Uluslararası Ceza Mahkemesi (EYUCM) Statüsü savaş suçlarını iki kategoride ele almıştır. “İlk olarak, uluslararası nitelik taşıyan silahlı çatışmalarda, korunan kişilere ve mallara yönelik olarak gerçekleştirilen 1949 Cenevre Konvensiyonlarının ciddi ihlallerini suç saymıştır²⁵. İkinci kategoride yer alan suçlar ise ister uluslararası nitelik taşıyan, isterse uluslararası nitelik taşımayan silahlı çatışmalarda geçerlilik taşıyan fiilleridir²⁶.

²¹ Domb, Fania, Treatment of War Crimes in peace Settlements Prosecution or Amnesty, 1996, Martinus Nijhoff Publishers , sh. 312.

²² Aslan, Yasin Muzaffer , Teoride ve Uygulamada Savaş Suçları, 2006, Bilgi Yayınevi, sh. 59.

²³ Aslan, Gündüz, Milletlerarası Hukuk Temel Belgeler Örnek Kararlar, 1998, Beta Yayınları, sh. 345

²⁴ Aslan, sh 347.

²⁵ EYUCM Statüsü, madde 2. Statü için bkz. www.un.org/icty/legal/doc/procedureindex.htm.

²⁶ EYUCM Statüsü, madde 3.

EYUCM Statüsü savaş antlaşma ve savaş gelenek hukuku kurallarından bahsederken 1907 tarihli Lahey Konvansiyonu'nun düzenlemelerinden esinlenmiştir. Buna göre, "savaş için antlaşma ve savaş gelenek hukukunun ihlalleri, kullanımı yasaklanmış olan kimyasal silahların veya gereksiz acı çektiren silahların kullanılması, sebepsiz veya askeri gereklilik olmaksızın şehir, kasaba yada köylerin tahrip edilmesi, savunmasız durumda bulunan şehirlere, köylere, meskenlere ya da binalara saldırma ya da bombalama, dini, tarihi, eğitim, hayır ya da sanata yönelik yapıları yıkma, el koyma ya da kasıtlı olarak zarar verme, özel mülk ya da kamuya ait malların yağmalanmasıdır"²⁷.

Ruanda için kurulmuş olan Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü (RUCM), "Cenevre Konvansiyonlarının ortak 3.maddesi ve ya II Numaralı Ek Protokolün ihlal edilmesi kapsamındaki fiilerin savaş antlaşma ve savaş gelenek hukukun ihlali anlamına geleceğine dair düzenleme getirmiştir". Buna göre savaş suçları²⁸:

- "Hayata, sağlığa, bedeni ve zihinsel bütünlüğe ciddi zarar verme, adam öldürme, işkence, zalimce muamele, sakat bırakma ya da döverek veya tartaklayarak cezalandırma;
- Toplu cezalandırma;
- Rehin alma;
- Terör fiilleri;
- şahsi onuru ciddi şekilde incitme, ırza tecavüz, fuhşa zorlama ve her türlü ırza tasaddi fiilleri;
- Yağma;
- Düzenli bir mahkeme tarafından verilmiş olan bir karar olmaksızın hüküm vermek ya da infazda bulunmak;

---

²⁷ Başak, sh. 174.

²⁸ RUCM, madde 4. Statü için bkz. http://www.ngo-at-work.org/icc2006/docs/Project_Reader_Turkish.pdf

- yukarıdaki fiillerden herhangi birini işlemekle korkutmaktır”²⁹.

Roma Statüsü hazırlanırken, savaş suçlarının hangi fiillerden teşekkül etmesi gerektiği konusundaki görüşmeler sırasında, bir kısım devletler uluslararası gelenek hukukuyla tanınmış olan fiillerin, savaş suçları olarak kabul edilmesi gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Bazıları iç çatışmaların savaş suçları konsepti içinde değerlendirilmemesi gerektiğini savunurken, diğerleri iç çatışmalarda gerçekleşen ihlallerin de savaş suçu kapsamında ele alınması gerektiğini iddia etmişlerdir³⁰.

Savaş suçları, yalnızca bir ülkenin iç kamuoyunu ilgilendiren bir konu olmayıp, bunun yanında tüm uluslararası kamuoyunu rencide eden fiillerdir. Savaş suçunun manevi ve maddi olmak üzere iki unsuru vardır. “Manevi unsur, failin mağdura yönelik, bilerek ya da bilinçli olarak veya görmezden gelerek gerçekleştirdiği fiilin anlatılamayacak kadar vahim bir trajedi ile neticeleneceğini bilmesidir³¹. Maddi unsura göre fail, saldırı eyleminin planlama, hazırlama, başlatılma ya da gerçekleştirilmesine katılmalıdır”³².

Savaş suçlarını mutlak biçimde sınıflandırmak mümkün değildir; Fakat, öğretilerde şöyle bir tasnife gidilmektedir:

- Silahlı çatışmalara katılmayan (ya da çatışma dışı kalmış olan) kişilere karşı işlenen savaş suçları: Örneğin, sivillere ya da savaş esirlerine karşı işlenen, isteyerek öldürme, işkence gibi bazı davranışlar;
- yasak savaş metodlarına başvurmak suretiyle yabancı savaştan ya da sivillere karşı işlenen savaş suçları: Örneğin, sivil nüfusa karşı kasten saldırı yöneltmek, savunmasız bölgelere kasten saldırı yöneltmek;

---

²⁹ RUCM, madde 5.

³⁰ Durmuş, sh.565.

³¹ Başak, sh.181.

³² Acer, sh.34.

- yasak savaş araçları kullanmak suretiyle sivillere karşı işlenen savaş suçları: Örneğin, kimyasal ya da bakteriyolojik silahlar kullanmak;
- özel koruma altında olan kimseye ya da nesnelere karşı işlenen savaş suçları: Örneğin, insana yardım amaçlı faaliyetlere katılan personele saldırmak;
- ayırt edici işaret ve amblemlerin kural dışı kullanılması suretiyle işlenen savaş suçları: Örneğin, Kıızıl Haç amblemini sahte yere kullanarak düşman içine sızmak³³.

Roma Statüsünün 8. maddesinde savaş suçları tanımına giren fiiller ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. Üç paragraftan oluşan 8.madde, ilk bakışta savaş suçları kapsamına giren tüm fiillerin UCM'nin yargı yetkisine girdiği izlenimini vermekle birlikte, maddenin ilk paragrafı üzerinde yapılan incelemelerde, savaş suçları ile ilgili olarak Mahkemenin yargı yetkisine özel bir sınırlama getirildiği görülmektedir³⁴.

Roma Statüsü savaş suçlarını iki gruba ayırmakta ve birinci grupta insan kişiliğinin korunması ile ilgili olarak şu fiilleri savaş suçu saymaktadır:

- a) yaşama ve vücut bütünlüğüne saldırı;
- b) rehin alma;
- c) hukusal garantiden yoksun bir yargıdan geçmeden cezalandırma ve cezanın infazı³⁵.

İkinci grup ise, silahlı çatışmaların yürütülmesi sırasındaki fiillere ilişkin olup, şu suçları içermektedir:

- a) Sivil halka ve sivillere saldırma;
- b) sağlık personeline, binalarına ve araçlarına saldırma;
- c) insancıl yardım ve barış gücü misyonlarına saldırma;

---

³³ Cassese, sh. 55.

³⁴ Şen, Ersan, Uluslararası Ceza Mahkemesi, 2009, Seçkin Yayınları, sh. 93.

³⁵ Pazarıcı, Hüseyin, Uluslararası Hukuk, 2004, Turhan Kitabevi, sh.651.

- d) kültür, sanat, eğitim, din varlıklarına saldırma;
- e) yağmalama;
- f) irza geçme, cinsel köleleştirme, zorla fuhuş, zorla hamilelik ve zorla kısırlaştırma;
- g) 15 yaşındam küçük çocukları silahlı kuvvetlere katma;
- h) savaş gereği olmadan karşı tarafın mallarını yoketme ya da elkoyma³⁶”.

Daha önce belirtildiği üzere, 8.maddenin birinci paragrafına göre, bir plan veya politikanın, ya da bu tarz suçların geniş çapta işlenmesinin parçası olarak, icrası başta olmak üzere, UCM'nin savaş suçları üzerinde yargı yetkisi vardır. 8. madde uluslararası veya uluslararası olmayan silahlı çatışma ayırımına yer vermemiştir. 8. maddenin ikinci paragrafının (c), (d), (e) ve (f) bentlerinde, uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışmalarda da Statü hükümlerinin uygulanacağı ifade edilmiştir³⁷.

“Böylece Statünün 8.maddesi, uzun bir liste ve sıralama yapmak suretiyle savaş suçları sayılacak fiilleri tanımlamıştır. Statüye taraf olmak isteyen devletlere, Statünün 8.maddesinde yer alan savaş suçları yönünden yedi yıl süre ile sınırlı çekince koyabilme hakkı tanınmıştır. Bu yönde geçici çekince koyan devlet istediği zaman bu bildirimini geri alabilecektir³⁸”.

1.3 İnsanlığa Karşı İşlenen Suçlar

İnsanlığa karşı işlenen suçlar kavramı, II. Dünya Savaşı sonrası uluslararası hukuk metinlerinde yer almaya başlamış dinamik bir kavramdır. Ulusal ve uluslararası alanda yaşanan gelişmeler, bu kavramın içeriğinin giderek daha belirginleşmesine ve ortak bir tanıma ulaşma yönünde ilerlemelerin sağlanmasına katkıda bulunmuştur³⁹.

“İnsanlığa karşı işlenen suçlar kavramı, devletin insanlara karşı giriştiği insanlık dışı eylemlerine atıf yapılarak belirtilen bir kavram niteliği taşımaktadır. BM Antlaşmasının'nın ilanına kadar bu

---

³⁶ Pazarcı, sh.653.

³⁷ Roma Statüsü, madde 8.

³⁸ Şen, sh. 98.

³⁹ Durmuş, sh .542

kavram devletlerin kendi azınlıklarına karşı yürüttüğü insanlık dışı faaliyetleri ifade etmek için kullanılmıştır. Söz konusu kavramın, devletin savaş sırasındaki eylemleri için kullanımını ise "La Haye Sözleşmeleri"yle gerçekleştirmiştir⁴⁰.

I. Dünya Savaşından sonra, bireyleri cezai sorumluluk kapsamında insanlığa karşı suçlardan dolayı yargılama girişimleri başlatılmış; ancak, bu girişimler II. Dünya Savaşına kadar bir sonuç vermemiştir. İnsanlığa karşı suçlar, II. Dünya Savaşı sonrası Müttefikler tarafından kabul edilen Nürnberg Mahkemesi Statüsünde insanlığa karşı suçlar mahkemenin yargılama kapsamı içine aldığı üç suç tipinden birisi olmuştur⁴¹.

İnsanlığa karşı işlenen suç kavramını daha iyi anlayabilmek için, her şeyden önce söz konusu kavramın tarihsel süreç içerisinde geçirdiği evrimi bilmek gerekir. Bu nedenle, çalışmamızda öncelikle bu kavramın geçirdiği evrimi, daha sonra ise, uluslararası belgelerdeki düzenlenişini incelemeye çalışacağız.

1.3.1 1945'ten Önce Kavramın Gelişimi

İnsanlığa karşı işlenen suçlar kavramının ortak bir kullanışa sahip olduğunu söylemek güçtür. "Bu terim ilk olarak 28 Mayıs 1915'te İngiltere, Fransa ve Rusya'nın, Türkiye'deki Ermenilerin katledildikleri iddiasıyla yayınlamış oldukları deklarasyonda yer almıştır"⁴². Bu deklarasyonda, insanlığa karşı işlenen suçları savaş suçlarından ayrı olarak ele alınması gerektiğine ilişkin öneriler devletlerin itirazlarıyla karşılaşmıştır. Bu karşı çıkışın temel dayanağını, 1907 tarihli kara savaşı hukuk ve teamüllerine ilişkin "La Haye IV. Sözleşmesi" oluşturmuştur⁴³.

Bu Sözleşme aynı zamanda insanlığa karşı suç kavramının çıkış noktasını teşkil etmiştir. I. Dünya Savaşı sonrasında barış konferansına hazırlık komisyonunun azınlıklarla ilgili hazırlamış olduğu bir

---

⁴⁰ Rather, Abrahams\ Steven, Jason, Accountability For Human Rights, Atrocities in International Law, 1997, Clarendon Press, sh.45.

⁴¹ Başak, sh. 120.

⁴² Başak, sh.121.

⁴³ Azarkan, "Uluslararası Ceza Mahkemeleri", sh. 278.

raporda, ceza yargılamasının, savaş hukuku ve teamüllerinin veya insancıl hukukun ağır ihlallerinden dolayı yapılacağı belirtilmiştir. Burada savaş hukuku ve teamüllerinin ihlalleri ile insancıl hukuk ayrı ayrı zikredilmiştir. Ancak, komisyonun bu ifadesi barış antlaşmalarında yer almamıştır. Bu sorun, 1940'larda BM savaş suçları komisyonu ile ilgili tartışmalara ve Nürnberg Mahkemesi Statü Taslağının hazırlandığı Londra Konferansına kadar devam etmiştir⁴⁴.

BM Savaş Suçları Komisyonu, 20 Ekim 1943 tarihinde kuruldu. Komisyon, II Dünya Savaşı süresince işgal bölgelerinde, siyasi, dini ve ırksal nedenlerden dolayı yapılan ihlallere ilişkin çalışmalar yapmıştır. Bu çalışmalar, insanlığa karşı suçları da içeren Nürnberg Statüsünün oluşumuna katkıda bulundu⁴⁵.

Nürnberg Uluslararası Askeri Ceza Mahkemesi Statüsünün ele alındığı Londra Konferansı, 26 Haziran-8 Ağustos 1945 tarihleri arasında toplanmıştır. Konferans öncesi hazırlanan ilk taslaklarda insanlığa karşı suçlar kavramından söz edilmiyordu. Konferans süresince gerek Amerika Birleşik Devletleri (ABD), gerekse diğer müttefik devletlerin sundukları taslaklarda insan hakları ihlallerine değinilmekle birlikte, bağımsız bir başlık altında insanlığa karşı suçlar ele alınmamıştır⁴⁶.

Son olarak, 30 Temmuz 1945 tarihinde ABD tarafından hazırlanan ve insanlığa karşı suçların bağımsız bir başlık altında toplandığı bir taslak konferansa sunulmuştur. Konferansta son şekli verilerek kabul edilen Nürnberg Statüsü ve Nürnberg Mahkemesinde yapılan yargılamalar, uluslararası hukuk çerçevesinde insanlığa karşı suçu temel bir kavram olarak ele almıştır. Ayrıca Mahkeme Statüsü, ilk kez insanlığa karşı suçların tanımının yapıldığı bir uluslararası hukuk belgesi olma özeliğine sahiptir⁴⁷.

---

⁴⁴ Ulusoy, Orçun, Uluslararası Ceza Mahkemesi, 2008, Etki Matbaacılık, sh. 25.

⁴⁵ Ulusoy, sh. 26.

⁴⁶ Ulusoy, sh. 27.

⁴⁷ Wagner, Martin, Prosecution of War Criminals, 1989, Virginia Press, sh.906.

Nürnberg Mahkemesi Statüsünün 6/c maddesinde insanlığa karşı suçlar: “öldürme, imha, köleleştirme, sürgün ve sivil insanlara karşı girişilen diğer insanlık dışı muameleler veya mahkemenin yargı kapsamına giren suçlarla ilintili dini, siyasi ya da ırksal nedenlerden dolayı yargılanma” şeklinde tanımlanmıştır⁴⁸.

İnsanlığa karşı işlenen suçların tanımlanmasının temel hedefi, barış zamanı işlenen bazı suçların, savaş suçu, ya da saldırı suçu kapsamında değerlendirilemedikleri için cezasız bırakılmamalarıdır⁴⁹.

İnsanlığa karşı suçlar kavramının kapsamına hangi tür suçların girdiği, UCM Statülerinin incelenmesi ile yanıt bulunabilecek bir sorudur. Nürnberg, Tokyo, EYUCM, RUCM Statüleri, insanlığa karşı suçları birbirlerinden farklı şekilde tanımlamalar yaparak belirlemişlerdir⁵⁰.

EYUCM ve RUCM de insanlığa karşı suçlar “öldürme, imha, köleleştirme, sürgün ve sivil insanlara karşı girişilen diğer insanlık dışı muameleler veya mahkemenin yargı kapsamına giren suçlarla ilintili dini, siyasi veya ırkçı nedenlerden dolayı yargılama" dır⁵¹.

“Eylemin insanlığa karşı suç olabilmesi için, bazı koşulların gerçekleşmesi gerekir. EYUCM Statüsü'ne göre bu koşullar, “uluslararası ve ulusal nitelikteki bir silahlı çatışmanın olması ve bu çatışmalar sırasında eylemin sivillere yönelik olmasıdır” (md 5)”⁵².

RUCM Statüsü, “bir eylemin insanlığa karşı suç oluşturabilmesi koşullarını; “siyasal, ulusal, ırksal, etnik ve dini nedenlerden ötürü sistematik ve geniş çaplı olarak sivillere yönelik doğrudan eylemler olarak belirtmektedir” (md 3)”⁵³.

Nürnberg Statüsünün 6. maddesine göre ise, Nürnberg Mahkemesinin insanlığa karşı suçlar kapsamındaki yargı yetkisi, II. Dünya Savaşı öncesi ve savaş sırasında meydana gelen ihlallerle

---

⁴⁸ Clarck, Roger , Crimes Against Humanity at Nurnberg, Martinus Nijhoff Publishers , 1990, sh.177.

⁴⁹ Pazarcı, sh .330.

⁵⁰ Tongür, Ali Rıza, Uluslararası Ceza Mahkemesinin Kapsamı ve Yargılama Hukuku, 2005, Kazanc Yayınları, sh 45.

⁵¹ Şen, sh. 90.

⁵² Şen, sh. 91.

⁵³ RUCM, madde 3.

sınırlanmıştır. “Günümüzde, UCM ve RUCM Statülerinde de belirtildiği gibi, uluslararası hukuk, insanlığa karşı işlenen suçları oluşturan eylemlerin mutlak bir silahlı çatışma durumu olması gereğini göz önünde bulundurmamaktadır”⁵⁴.

İnsanlığa karşı suçlara ilişkin mahkeme statülerinde görülen ikinci farklılık, RUCM Statüsünün insanlığa karşı suçlar için suçun dini, ırksal, etnik, siyasi ve ulusal temelde sivil halka karşı girişilen sistematik veya yaygın saldırı niteliğinde olması gerektiği ifade edilmişken (md.3), EYUCM Statüsünde bu gibi koşullar ileri sürülmemiştir”⁵⁵.

“Üçüncü farklılık, insanlığa karşı suç oluşturan eylemlerin RUCM Statüsünde yaygın ve sistematik olma durumunun belirsizliğinden kaynaklanmaktadır. Bu iki durumu belirten mahkeme kararlarına rastlamak mümkündür. EYUCM Statüsünde bu ifade bulunmamaktadır”⁵⁶.

Bu üç farklılığı göz önünde bulundurursak, bir eylemin insanlığa karşı suç oluşturabilmesi için içermesi gereken unsurları şöyle sıralayabiliriz:

- “Yaygın ve sistematik saldırının bir parçası olması;
- sivillere yönelik olması;
- siyasi, ulusal, ırksal, etnik veya dini temele dayalı olması”⁵⁷.

1.3.2 İnsanlığa Karşı İşlenen Suçların Unsurları

Sistematik ve yaygın bir saldırının parçasını oluşturan eylemin insanlığa karşı işlenen bir suç olarak nitelendirilebilmesi için ne gibi özellikler taşıması gerektiği konusu oldukça karmaşık bir konudur. Konunun anlaşılabilmesi, ancak tanımı oluşturan dört ögenin açıklanmasıyla mümkün olabilecektir. Bunlar; yaygın veya sistematik”, "saldırı", "politika" ve "ilişki" öğeleridir. "Yaygın

---

⁵⁴ Nürnberg Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü, madde 6.

⁵⁵ RUCM, madde 4.

⁵⁶ Azarkan, sh. 51.

⁵⁷ Azarkan, “Uluslararası Ceza Mahkemeleri”, sh. 52.

veya sistematik" terimleri alternatif koşulları ifade etmektedir. "Yaygın" terimi mağdurların sayısını belirtirken, "sistematik" terimi bir politika veya planın varlığına işaret eder⁵⁸.

Nürnberg Mahkemesi yargılamalarında ve II. Dünya Savaşı sırasında kurulan BM Savaş Suçları Komisyonunun çalışmalarında, insanlığa karşı suçun oluşabilmesi için "sistematik geniş çaplı" bir eylemin parçası olma şartı aranmıştır. RUCM I. Dava Dairesi Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun 1996 tarihli Suç Kavramına İlişkin Kurallar Taslağında, "yaygın" teriminin "çok sayıdaki mağdura karşı doğrudan ve ağır bir şekilde kollektif olarak yapılan, geniş çaplı, sık sık tekrarlanan eylem" olarak tanımlanabileceği ifade edilmiştir⁵⁹.

Benzer şekilde II. Dava Dairesi, "yaygın teriminin, çok sayıdaki mağdura karşı yapılan bir saldırı anlamına geldiğini ifade etmektedir. Yine aynı şekilde, sistematik terimini, sürekli kamu ve özel kaynakları kapsayan ortak politikalar temelinde, benzer yöntemlerin takip edilmesi şeklinde tanımlamaktadır. Bu paralelde, RUCM 11. Dava Dairesi Savcısı Kayishema, sistematik teriminin, bir plan ve program izlenerek uygulanan eylem olabileceğini belirtmektedir⁶⁰.

Bir eylemin insanlığa karşı suçlar kategorisine girebilmesi için, bu eylemin sivillere yönelik bir eylem olması gerekmektedir". "Siviller kavramı, bir uluslararası insancıl hukuk kavramıdır. Dolayısıyla, bu kavramın ne olduğu sorusunu yanıtlamak için, uluslararası silahlı çatışmalar ve uluslararası olmayan çatışmalarda bu kavramın sınırlarının araştırılması gerekmektedir⁶¹.

Uluslararası silahlı çatışmalara ilişkin 1977 Cenevre Sözleşmeleri ek I. Protokolü, "sivilleri, silahlı güçlerle herhangi bir ilişkisi bulunmayan kişiler olarak tanımlamaktadır". Bu bağlamda I. Protokol, polis güçlerinin silahlı güçler kapsamında değerlendirilip değerlendirilmeyeceğine ilişkin tartışmalara neden olmuştur. Çünkü, bazı devletler polis güçlerini savaş durumlarında silahlı

---

⁵⁸ Azarkan, "Uluslararası Ceza Mahkemeleri", sh. 286

⁵⁹ Şen, sh. 91.

⁶⁰ Azarkan, "Uluslararası Ceza Mahkemeleri", sh. 287.

⁶¹ Azarkan, Uluslararası Ceza Mahkemeleri, sh. 290.

kuvvetler ile birleştirirken, bazı devletler için bu yöntemle başvurmamaktadır. Uluslararası silahlı çatışma durumlarında siviller, Cenevre Sözleşmeleri ve ek I. Protokolde, çatışmaya taraf silahlı kuvvetler üyesi olmayan kişiler diye tanımlanmıştır. Bu tanım, uluslararası insancıl hukuk çerçevesinde "sivil" tanımına açıklık getirmektedir. Dolayısıyla bu kişiler, koruma altında bulunan kişiler sınıfına dahil kimselerdir. Ancak, bu sınıftan sivillere karşı eylem yapan polis ve paramiliter grup üyeleri bu tanım dışında tutulmaktadır⁶².

Eylem ayrımcılık temelinde yapılmalıdır. Ulusal, siyasal, etnik, ırksal ve dini nedenlerden dolayı suç işlemek insanlığa karşı suçlardan sayılmaktadır. RUCM Statüsünün 3. maddesinde yapılan bu düzenleme uluslararası hukukun, insanlığa karşı suçlara ilişkin belirttiği klasik koşullara eklemelerde bulunmuştur.

İnsanlığa karşı işlenen suçlar Roma Statüsünün 7.maddesinde düzenlenmiştir. 7.maddenin birinci paragrafında, “insanlığa karşı işlenen suçların neler olduğu sayılmış ve ikinci paragrafında, bu suçların tanımları ve özellikle maddi unsurlarına ilişkin açıklamalar yapılmıştır”.

“Bu statünün amaçları bakımından insanlığa karşı suçlar, herhangi bir sivil nüfusa karşı yaygın veya sistematik bir saldırının parçası olarak işlenen aşağıdaki fiilleri kapsamaktadır:

- a) Öldürmek;
- b) toplu ortadan kaldırmak;
- c) köleleştirmek;
- d) nüfusun sürgün edilmesi veya zorla nakli;
- e) uluslararası hukukun temel kurallarını ihlal ederek, hapsedme veya fiziksel özgürlükten başka biçimlerde mahrum etmek;
- f) işkence;

---

⁶² Azarkan,Uluslararası Ceza Mahkemeleri, sh. 292.

- g) irza geçme, cinsel kölelik, zorla fuhuş, zorla hamile bırakma, zorla kısırlaştırma veya benzer ağırlıkla diğerkinsel şiddet şekilleri,
- h) herhangi bir tanımlanabilir grup veya topluluğakarşı, bu paragrafta atıf yapılan herhangi bir eylemle veya mahkemenin yetki alanındaki herhangi bir suçla bağlantılı olarak siyasi, ırki, ulusal, etnik, kültürel, dinsel, cinsel veya evrensel olarak uluslararası hukukta kabul edilemez diğerkendenlere dayalı zulüm,
- i) kişilerin zorla kaybedilmesi,
- j) apartheid (ırk ayrımcılığı suçu),
- k) kasıtlı olarak ciddi ıztıraplara ya da bedensel veya zihinsel veya fiziksel sağlıkta ciddi hasara neden olan benzer nitelikteki diğerkinsellik dışı eylemler”⁶³.

Toplu ortadan kaldırmak, nüfusun bir bölümünü yok etmek amacıyla,yiyecek ve ilaca erişimden mahrum bırakmanın yanı sıra yaşam koşullarını kasten kötüleştirmeyi içerir;

Köleleştirmek, kadın ve çocuklar başta olmak üzere, bir kişi üzerinde sahiplik hakkına dayalı yetkilerin, insan ticareti dahil kullanılması anlamına gelir;

Nüfusun sürgün edilmesi veya zorla nakli, hukuka uygun olarak ikamet eden insanların zorla yerlerinden edilmeleri ya da başka zorlayıcı fiillerle yer değiştirmeleri anlamına gelir;

İşkence, hukuksal yaptırımların doğasına ve buna bağlı olarak kaynaklanan acı ve ızdırap hariç olmak üzere, gözaltında bulunan veya sanığın gözetiminde bulunan bir kişinin fiziksel ya da zihinsel olarak şiddetli acı veya ızdırap çekmesini bilerek sağlamak anlamına gelir;

Zorla hamile bırakmak, uluslararası hukukun ciddi bir şekilde ihlali veya bir topluluğun etnik yapısını değiştirmek amacıyla,bir kadının arzusu olmadan zorla hamile bırakılması anlamına gelir;

---

⁶³ Roma Statüsü madde 7/1.

Zulüm, bir gurubun veya topluluğun ,kimliğinden dolayı, uluslararası hukuka aykırı olarak, temel haklardan ağır bir şekilde mahrum bırakılması anlamına gelir;

Aparteid (ırk ayrımcılığı) suç, bir ırkın başka bir ırk gurubu veya grupları üzerinde, sistematik hakimiyet ve baskı kurmaya yönelik kurumsal bir rejim çerçevesinde ve bu rejimi korumak amacıyla işlediği insanlık dışı fiiller anlamına gelmektedir;

Kişilerin zorla kaybedilmesi bir devlet veya siyasi bir örgüt tarafından ya da onların yetkisi, desteği ve bilgisi dahilinde kişilerin gözaltına alınması, tutuklanması veya kaçırılmasını takiben, bu kişilerin uzunca bir süre yasal güvenceden uzak tutulması amacıyla nerede oldukları ve akıbetleri hakkında bilgi vermeyi reddetmek ve bu kişilerin özgürlüklerinden mahrum bırakıldıkları bilgisini inkar etmek anlamına gelir⁶⁴.

1.4 Soykırım Suçu

Soykırım insanlık kadar eskidir diyen Jean-Paul Sartre, “kelime anlamı olarak ırk öldürme anlamına gelen soykırım fiilinin, tarihin en eski devirlerinden beri var olduğunu, yani soykırımın insanlık tarihiyle birlikte ortaya çıktığını vurgulamak istemiştir”⁶⁵.

Soykırım, antik çağlarda savaş, toplu imha veya toplu yok etme olarak ortaya çıkmaktadır. Yunan kavimleri arasındaki savaşlar nedeniyle, bu konudaki ilk açıklamalar getiren Platon, “Devlet” isimli eserinde, “Barbarlarla, Yunanlar arasındaki savaşın yaşanması gerektiğini belirtmekte, sadece Yunan kavimlerinin kendileri arasındaki savaşlar bakımından soykırım hareketinin cezalandırılmasını savunmaktadır”⁶⁶.

Tarihte savaşlardan sonra ganimet elde edilmesi, kaybeden ülkenin yağmalanması, bu ülke halkının köle olarak zorla çalıştırılması, satılması, katledilmesi, kadınların esir alınarak cariye

---

⁶⁴ Roma Statüsü, madde 7.

⁶⁵ Tezcan/ Erdem/ Önok, sh. 545.

⁶⁶ Platon, Devlet, çeviren. Eyüboğlu Sabahaaddin, Cimcoz.M.Ali, 1995, Remzi Yayınevi, sh. 8.

olarak kullanılması gibi fiiller gelenekeselleşmiş olduğu ve doğal bir sonuç olarak kabul edildiği için, bu fiillerin bir suç olarak yerini alması gecikmiştir. Savaşın denetlenmesi konusunda 1351’de Fransa’da, 1385’de, 1468’de ve 1471’de İngiltere’de çeşitli deklarasyonlar çıkarılmış, İsviçre’de kantonlar arasında çeşitli sözleşmeler imzalanmış; fakat, yine de bunlar bu tür fiillerin engellenmesinde yeterli olmamıştır⁶⁷.

Uluslararası hukukta soykırım suçunun yasaklanması ve cezalandırılması, ulusal etnik, ırksal veya dinsel grupların yok edilmesinin önlenmesi ve korunması amacıyla ortaya çıkmıştır. 1648 Westfalya Barışı ile tarihte ilk defa, bu dört gruptan biri olan dinsel grupların korunmasıyla ilgili hükümler yer almıştır. Osmanlı İmparatorluğu’nda ve Kuzey Amerika’da azınlıkların haklarına dair yapılan antlaşmalar da aynı paralelliktedir.⁶⁸

Eylemin soykırım olarak adlandırılması, ilk kez Raphael Lemkin tarafından yapılmıştır. “Soykırım kelimesi ilk defa, Lemkin’in II Dünya savaşı sırasında Alman işgali altındaki ülkelerdeki işgal politikasını değerlendirildiği, 1944 yılı Kasım ayında yayınlanan “*Axis Rule in Occupied Europe-Laws of Occupation-Analysis of Government-Proposals for Redress*” kitabının önsözünde yer almıştır”⁶⁹.

Lemkin, Yahudilerin Naziler tarafından yok edilmesini bu terim ile açıklamıştır. Daha sonra, kavramdaki belirsizlikler ve BM’in de soykırım terimini tercih ederek kullanması, araştırmacıları, katliamları soykırım olarak kabul etmeye itmiştir. Sonraları farklı araştırmacı ve düşünürler, bu eylemleri farklı terimlerle isimlendirmişlerdir: *ethnocide* (etnik soykırım), *democide* (halk kırım), *politicide* (siyasi soykırım), *classicide* (sınıfsal soykırım) gibi⁷⁰.

---

⁶⁷ Keskin, Kadri, “Jenosid suçu ve Jenosid Sözleşmesi”, 1986, Adalet Dergisi, Cilt 2, Sayı 5, sh.121.

⁶⁸ Pazarıcı, sh 527.

⁶⁹ Lemkin, sh 39.

⁷⁰ Şen, sh 17.

1933 yılında Madrid’de yapılan Beşinci Ceza Hukukunun Birleştirilmesi Milletlerarası Konferansında Lemkin bir rapor sunmuş ve yeni suç önerilerinde bulunmuştur. Bu raporda sunulan suçlar barbarlık ve vandalizmdir. Bu suçlar soykırım kavramının oluşturulmasında da önemli rol oynayan iki suç tipi olarak karşımıza çıkmaktadır⁷¹.

“Soykırım kelimesi Antik Yunancada ırk, kabile, klan anlamına gelen *Genos* kelimesi ile, Latince öldürme anlamını taşıyan *Cide* ekini birleştirmek suretiyle ortaya çıkmış olan bir kelimedir”. Soykırım, ulusal, dini, ırki veya etnik grupların hem biyolojik, hem de kültürel imhasını ifade etmektedir. Burada amaç, “grubun, siyasi, sosyal müesseselerini, kültürel varlığını, dilini, dinini, milli duygularını ve ekonomik varlığını tahrip ederek, özgürlüğünün, sağlık ve haysiyetinin, hatta fiziksel bütünlüğünün, yaşamlarının yok edilmesidir”. Soykırım fiilleri bireylere yöneliktir fakat, bu yöndeki fiiller bireylerin kişiliklerine değil, grubun varlığına yönelmekte ve bireyler yalnızca o grubun üyesi oldukları için onlar üzerinde uygulanmaktadır⁷².

Soykırım kavramı birçok kez tanımlanmıştır. Raphael Lemkin’e göre soykırım suçu, “ulusal, dini ve ırki grupların yok edilmesine yönelik bir eylem olarak tanınmalıdır. Sadece bu grupların üyesi oldukları için kişilerin hayatlarına, özgürlüklerine ve mallarına saldırıda bulunulması, bu komplonun kasti davranışlarını oluşturmaktır. Her kim, milli ve ya dini bir grubun ya da ırkın yok edilmesine yönelik, sadece o grubun üyesi oldukları için kişilerin hayatlarına, özgürlüklerine ve mallarına saldırıda bulunursa soykırım suçu işlemiş olacaktır”⁷³.

Barbara Harff Ted Gurr’a göre soykırım, “etnik, dini, ulusal karakterleri ile tanımlanan toplulukların önemli bir kısmının ölümü ile sonuçlanan politikaların devlet veya temsilcileri tarafından desteklenmesi ve onaylanmasıdır”⁷⁴. Sadık Tural’a göre soykırım, “bir halkın, bir

---

⁷¹ Şen, sh 18.

⁷² Tezcan, sh. 539.

⁷³ Lemkin, sh. 45.

⁷⁴ Jones, sh 80.

yönetim tarafından kendilerine tabi kılınmadığı gerekçesi ile, askeri güçler tarafından yok edilmesidir”⁷⁵. Yücel Aktar’a göre ise soykırım “silahsız ve savunmasız bir grup insanın, silahlı kişilerce bir ayırım gözetilmeksizin planlı bir şekilde öldürülmesidir”⁷⁶.

Lemkin’in büyük çabaları neticesinde, soykırım suçu insanlığa karşı suçlardan ayrı bir suç olarak sınıflandırılmış ve 11 Aralık 1946 yılında BM Genel Kurulu’nun oy birliği ile kabul ettiği 96 (I) sayılı kararında “cinayet bir birey olarak insanların yaşam hakkının inkarı olduğu gibi, soykırım da bütün bir insan grubunun varoluş hakkının inkarıdır”. Böylesine bir inkar insan gruplarının insanlığa yaptığı kültürel ve diğer katkıları en büyük bir biçimde zarara uğratar. Ayrıca ahlak kuralları ile BM’in ruhuna ve amaçlarına tamamiyle aykırıdır. Irksal, dinsel, siyasal ve diğer gruplara karşı, bir bütün veya parça olarak işlenmiş pek çok soykırım örnekleri vardır. “Soykırım suçunun cezalandırılması uluslararası bir önemdedir” şeklindeki sonuç bildirgesi ile soykırım kavramı BM nezdinde kabul görülmüştür⁷⁷.

1.4.1 Soykırım Suçunun Unsurları

Soykırım suçu iki unsurdan oluşur. Suçun maddi unsuru, suçu oluşturan fiilleri, psikolojik unsuru ise kast unsurunu ifade eder.⁷⁸

Maddi unsuru oluşturan, suçu meydana getiren fiiller, sözleşmenin ikinci maddesinde sayılan aşağıdaki fiillerden ibarettir.

- Faillerin amacı, milli, dini, etnik bir grubun ve ya ;rk;n üyelerine saldırarak, grubu bütünüyle yok etmektir;
- bu saldırı, grubun üyelerinin yaşamı, özgürlüğü, sağlığı, ekonomik varlığı üzerinde ciddi bir tehdit oluşturmaldır,

⁷⁵ Tural, Sadık, Bir Kavganın Anatomisi Yahut Haklı Bir Milletın Çaresizliği, 2001, Beta Yayınları, sh. 85.

⁷⁶ Aktar, Yücel, Ermeni Mezalimine ve Soykırım İddılarına İlişkin Kavram Karmaşası , 2007, Beta Yayınları, sh. 335.

⁷⁷ Than, Claire / Shorts, Edwin, International Criminal Law and Human Rights, 2003, Sweet and Maxwell Press, sh. 145.

⁷⁸ Alacakaptan, Uğur, Suçun Unsurları, 1995, Sevinç Matbaası, sh. 29.

- failler bir devletin ya da siyasi ya da sosyal bir grubun temsilcileri olabilir;
- sorumluluk, fiilleri uygulama emri verenler ve fiilleri uygulananlar açısından aynı oranda paylaşılmalıdır;
- soykırım suçu uluslararası hukuka ve ahlaka aykırı bir suç olarak kabul edildiğinden faillerin kendi ülkelerinin hukukuna uygun olarak bu fiilleri işledikleri iddialarının ve savunmalarının önüne geçilmelidir;
- soykırım suçu uluslararası sözleşmeyi kabul eden her bir devlet tarafından iç hukuka alınmalı ve iç hukukta suçu cezalandırabilmek için hukuki bir zemin oluşturulmalıdır⁷⁹.

Psikolojik unsurunu oluşturan ve suçun oluşması için mutlaka bulunması gereken özel kast unsuru ise, milli, etnik, ırki veya dini bir grubu, grup olarak, tamamen veya kısmen yok etmek kastıdır.

Bu grupların (bir ülke bazında) kapsam bakımından büyükten küçüğe doğru sıralanmış olduğu söylenebilir. “Siyasi ve diğer gruplar” soykırım suçu ile korunan gruplara dahil edilmemiş, ve taslaktan çıkarılmıştır. Yani soykırım suçunu oluşabilmesi için, mezkur fiillerin bu gruplardan biri veya birkaçına mensup kişilere yönelik olarak (sadece o grubun üyesi olması nedeniyle) işlenmesi gerekmektedir⁸⁰.

1.3.3 Soykırım Suçunun Türleri

1.3.3.1 Siyasi Soykırım

Almanlar, Batı Polonya Eupen, Lüksemburg, Moresnet birleştirilmiş bölgesinde, yerel yönetim kurumlarını lağvedip yerine kendilerine has yönetim kurmuşlardır. Geçmişteki ulusal karakteri hatırlatan tüm izler silinmiştir. Ticari işaretler, binalardaki yazılar, cadde, sokak, topluluk hepsi Almancaya çevrilmiştir. Alman kökenlilerin soyadları Alman değilse, soyadlarını değiştirmeye zorlanmışlardır. Ulusal birliğe zarar vermek amacıyla Norveç’te, Hollanda’da Mussert Partisi gibi

---

⁷⁹ Lemkin, sh.150

⁸⁰ Ulusoy, sh.24.

Nazi Partisi Organizasyonları kurulmuş ve yerel halktan üyelere ayrıcalıklar tanınmıştır. İşgal altındaki bölgelerde Alman ulusal dokusunu yerleştirmek için kolonileştirme gidilmiş ve bu uygulama özellikle Batı Polonyada gerçekleştirilmiştir. Getirilen Almanlar Polonyalıların evlerine yerleştirilmişlerdir ve buralarda vergi muafiyeti gibi ayrıcalıklar kazanmışlardır. Almanların gerçekleştirdikleri bu fiiller, siyasi soykırıma örnek teşkil etmektedir⁸¹.

1.3.3.2 Sosyal Soykırım

Sosyal alandaki dokunun tahrip edilmesi, yerel hukukun ve yerel mahkemelerinin yerine Alman hukuku ve mahkemelerin geçirilmesi, hukuk dilinin ve meslek örgütü olan baroların Almanlaştırılması ile sosyal soykırım gerçekleştirilmiştir⁸².

1.3.3.3 Kültürel Soykırım

İşgal altındaki bölgelerde Almanlar tarafından yerel halkın kendi dilini konuşması ve basın-yayın alanında yerel dilin kullanılması yasaklanmıştır. 1940 yılında Lüksemburg’ da eğitim dili Almanca olarak değiştirilmiştir. İlkokullarda Fransız dili yasaklanıp, sadece ortaokullarda kullanılmasına izin verilmiştir. Ulusal ruhun sanat vasıtasıyla ifadesinin önlenmesi amacıyla tüm kültürel faaliyetler sıkı bir denetime alınmıştır. Polonyada ulusal yapıtlar tahrip edilmiş, kütüphaneler, arşivler, müzeler, sanat galerileri yakılmıştır.1939 yılında Polonyadaki Yahudi Teoloji Kütüphanesi yakılmıştır. Bu fiiller kültürel soykırım olarak adlandırılmaktadır⁸³.

1.3.3.4 Ekonomik Soykırım

Bir ulusal grubun ekonomik varlığının görünümü olan kurumların tahribi sadece onların gelişimine sekte vurmamakta ve daha da geriye götürmektedir. Üstelik, ekmek kavgası ve hayatta kalma mücadelesi genel ve ulusal alanda düşünmeyi de engelleyebilmektedir. Özellikle Polonyalılar,

---

⁸¹ Şen, sh.80.

⁸² Şen, sh. 81.

⁸³ Şen, sh. 90.

Slovenler ve Yahudiler özenle hazırlanmış bu soykırım planında ilk sırada yer almışlardır. Örneğin, Polonyanın en büyük bankasına el konulmuş ve mevduat sahiplerinden sadece Alman olan ya da Alman kökenli olduğunu ispatlayanlara ödeme yapılmıştır. Bu da Almanları ekonomik olarak onları Polonyalılarından daha güçlü bir hale getirmiştir. Bu şekilde gerçekleştirilen soykırım ekonomik soykırım adıyla anılmaktadır⁸⁴.

1.3.3.5 Biyolojik Soykırım

Almanlarla soybağı bulunmayan işgal altındaki, ülkelerde nüfusun azaltılması politikası izlenmiştir. Bu politikayı gerçekleştirmek için kullanılan metodlardan en başta geleni olmayan ulusal grupların doğum oranlarını düşürmek, aynı zamanda bu ülkelerde yaşayan Almanların çoğalmalarını teşvik etmektir. Bu sebeple, örneğin Polonya’da iki Polonyalının evlenebilmesi için bölgenin Alman yöneticisinden izin almaları gerekmektedir. İstenmeyen grupların doğum oranlarındaki düşüş, erkeklerin, kadınlardan ayrılarak herhangi bir yere zorla çalışmaya gönderilmeleri yoluyla sağlanmak istenmiştir. Bu ayrımcılık sebebiyle bir yandan doğum oranları düşerken diğer yanda da beslenme çağında olan çocukların gelişimi de sağlıksız bir hal almıştır. Buna biyolojik soykırım denmektedir.⁸⁵

1.3.3.6 Fiziksel Soykırım

Lemkin’in tasnifinde kanaatimizce fiziksel soykırım önemli bir yer tutmaktadır. Lemkin’e göre, “ulusal grupların fiziksel olarak zayıflatılması veya yok edilmesi, işgal edilen ülkelerde şu şekilde gerçekleştirilmiştir:

Beslenmede ırksal ayrımcılık: İşgal altındaki ülkelere besinlerin paylaşılması ırksal nedenlere göre yapılmıştır. Örneğin, Almanya’da etle beslenme oranı yüzde yüz iken, Fransa’da yüzde elli bir, Polonyalılar için ise yüzde otuzun altıydı. Sağlığın tehlikeye sokulmasını istemeyen gruplar,

---

⁸⁴ Şen, sh 92.

⁸⁵ Alpyavuz, Tolgahan, Soykırım Suçu, 2009, Deniz Bilimleri ve Mühendisliği Enstitüsü, sh.51.

özellikle Polonya’da sağlığın ve yaşamın korunması için gerekli temel ihtiyaçlardan yoksun bırakılmıştır. Bu yöntemle kışın sıcak tutan kıyafetlere battaniyelere resmen el konulmuş, odun ve ilaç verilmesi sona erdirilmiştir⁸⁶.

1.3.3.7 Dinsel Soykırım

Nüfusun büyük oranda katolik olduğu ve dinin ulusal hayatta, özellikle eğitim alanında etkili olduğu Lüksemburg’da işgalciler, bu ulusal ve dinsel etkiyi tahrip etmeye çalışmışlardır. 14 yaşından büyük çocuklara dinsel inancını terketme izni verilmiştir. İşgalciler bu çocukları Nazi örgütlenmelerine sokmayı planlamışlardır⁸⁷.

1.3.3.8 Ahlaki Soykırım

İşgalciler, ulusal grubun manevi direncini zayıflatmak için, bu gruplar içinde ahlaki çöküntüye yol açacak hareketlere girmişlerdir. Bu plana göre, grubun akli enerjisi içgüdülere yönlendirilmeli ve bu surette ahlaki ve ulusal düşünceler saptırılmalıdır.⁸⁸

---

⁸⁶ Alpyavuz, sh. 52.

⁸⁷ Kocaoğlu, Sinan Serhat, “Suçların Suçu Soykırım”, 2003, Ankara Barosu Dergisi, Cilt 68, Sayı 1, sh.140.

⁸⁸ Kocaoğlu, sh.141.

Bölüm 2

BM SOYKIRIM SUÇUNUN CEZALANDIRILMASI VE ÖNLENMESİ SÖZLEŞMESİ (SOYKIRIM SÖZLEŞMESİ)

2.1 Genel Olarak Sözleşme

Sözleşmede soykırım, “ulusal, etnik, irki, kültürel insan gruplarından herhangi birine karşı, grupların gelişimine veya muhafazasına mani olan, yahut tamamını veya bir kısmını yok etme amacıyla işlenen fiilleri şeklinde tanımlanmıştır”⁸⁹.

Soykırım Sözleşmesi bir giriş bölümü ve on dokuz maddeden oluşmaktadır⁹⁰. Sözleşmenin giriş bölümünde, soykırım uluslararası hukuka göre bir suç olarak tanıyan 96 (I) sayılı BM Genel Kurul kararına atıf yapılarak, bu suçun, BM’in ruhuna, amaçlarına aykırı bulunduğu, kınanması ve yasaklanması gerektiği belirtilmektedir⁹¹.

Sözleşmenin giriş bölümünde BM Genel Kurulun vermiş olduğu 96 (I) sayılı kararı dışında, ne Nürnberg ilkelerine, ne de yine ilkeler içinde yer alan, o dönemde yalnızca savaş sırasında işlenebileceği yönünde bir kanı bulunan insanlığa karşı suçlar kavramına, ne Tokyo Mahkemesi Statüsünde ve ulusal mahkeme kararlarında yargılanan suçlar bakımından topluca öldürme anlamına gelen “katliam” kavramına atıfta bulunulmayarak, artık soykırımın tanındığına işaret edilmektedir⁹².

---

⁸⁹ Soykırım Sözleşmesi, madde 2.

⁹⁰ Şen, sh.35.

⁹¹ Sencer, sh.141.

⁹² Şen, sh.36.

2.1.1 Sözleşmenin Hazırlık Aşaması

Nürmberg ve Tokyo yargulamalarından sonra, BM'in insanlık aleyhine suçlar, katliamlar, soykırım suçu ve önlenmesine ilişkin sözleşme oluşturma sürecinde 1946'dan 1948'e kadar iki yıllık bir süreci oluşturmuştur. Soykırım suçunun yer aldığı ilk hukuki belge, milletlerarası barış ve güvenliği koruma, savaşı önleme amacı ile II Dünya savaşı ardından yeni kurulan BM'in, New York, Lake Successte toplanan Genel Kurulunun 23 Ekim-15 Aralık 1946 tarihleri arasında yapılan ilk oturumunun, ikinci bölümünde kabul edilen, 11 Aralık 1946 tarih ve 96(I) sayılı karar olmuştur⁹³. Daha önce de belirtildiği üzere, kararda, soykırım, uluslararası hukuka göre suç sayılmış ve cezalandırılmasının da uluslararası bir mesele olduğu ifade edilmiştir⁹³.

“Karar taslağı Lemkin tarafından kaleme alınmıştır ve iki kısımdan oluşmaktadır. İlk kısım, tanımlama ve nitelendirmenin yapıldığı giriş bölümü, ikinci kısım ise soykırım suçunun önlenmesi ve cezalandırılması için uluslararası işbirliği yapılmasına ilişkin Genel Kurulun tavsiyelerde bulunacağı sonuç kısmıdır. Bu taslak, Küba, Hindistan ve Panama tarafından imzalanmış, ABD'de önemli destek vererek gündeme alınmasını sağlamıştır⁹⁴.”

Genel Kurul'da kabul edilen karar şöyledir:

“Soykırım fiillerinin işlendiği pek çok örnek, ırksal, dini, siyasi ve diğer grupların tamamen ya da kısmen yok edilmesiyle ortaya çıkmıştır. Soykırım suçunun cezalandırılması uluslararası bir meseledir. Üye devletlere bu suçun önlenmesi ve cezalandırılması için devletler arasında uluslararası işbirliği tavsiye eder. Genel Kurulun takip edilen ilk olağan oturumunda sunulmak üzere bir soykırım konvansiyonu tasarısının hazırlanmasına yönelik gerekli çalışmaları yapmasını Ekonomik ve Sosyal Konseyden talep eder⁹⁵.”

⁹³ Rebecca, M.M.Wallace, International law, A Student Introduction, 1986, Sweet and Maxwell Press, sh.122.

⁹⁴ Aksar, Yusuf, “Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Uygulamalarına Genel Bir Bakış”, 2005, Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi, Cilt 1, Sayı 3, sh.3.

⁹⁵ Şen, sh 32.

“Bu kararda, Ekonomik ve Sosyal Konsey’den, Genel Kurulun takip eden ilk olağan oturumunda sunulmak üzere soykırım ile ilgili bir sözleşme tasarısı hazırlanmasına yönelik gerekli çalışmaların yapılması talep edilmiştir. İlk taslak, Genel Sekreterliğin, Raphael Lemkin, Henri Sonnedieu de Vabres ve Vespasian Pelladan oluşan İnsan Hakları bölümünce hazırlanmıştır. Bu çalışmalar, bir yılı aşkın bir süre devam etmiş bu nedenle, Ekonomik ve Sosyal Konsey kendi bünyesinde ikinci bir taslağın hazırlanması için Fransa, Çin, Lübnan, Polonya, Sovyetler Birliği, ABD ve Venezuela’dan oluşan bir ad hoc komite oluşturmuştur. Kurulan *ad-hoc* Komite tarafından, 5 Nisan-10 Mayıs 1948 tarihleri arasında yürürtülen bu çalışmalar, Genel Kurulun üçüncü oturumunun ilk kısmında Altıncı Komiteye havale edilmiştir. Altıncı komite değişiklik teklifleri ile beraber, her maddeyi 21 Eylül-10 Aralık tarihleri arasında gözden geçirdikten sonra, kabul edilmeyen değişiklik teklifleri ile birlikte Genel Kurula sunmuştur. Hazırlanan bu taslak 6 Aralık 1948 günü Pariste toplanan Genel Kurulun toplantısında elli altı üye devlet tarafından oy birliği ile kabul edilmiş, doksan günün sonunda 12 Ocak 1951 tarihinde yürürlüğe girmiştir⁹⁶. Türkiye Cumhuriyeti, 25 Mart 1950 tarihinde kabul edilen 5630 sayılı kanun ile sözleşmeye taraf olmuştur⁹⁷.

1948 yılında Genel Kurulda kabul edilen Soykırım Sözleşmesi ile soykırım artık, her ülkenin hukukuna göre ayrı-ayrı da suç kabul edilen ve cezalandırılabilen fiillerden oluşan bir suç olarak nitelendirilmeye başlanmıştır. Böylece devletlerin hükümetlerinin vatandaşlarına karşı uluslararası sorumlulukları da temelden değişmiştir⁹⁸.

2.1.2 Sözleşmenin Genel Hükümleri

Soykırım sözleşmesi bir giriş bölümü ve on dokuz maddeden oluşmaktadır. Sözleşmenin giriş bölümünde, artık soykırım kavramının ayrı bir suç olarak sayıldığına işaret edilmiştir⁹⁹.

---

⁹⁶ Payaslıoğlu, sh 30.

⁹⁷ Çeçen, Anıl, İnsan Hakları Rehberi, 1999, Bilim Yayınları, sh. 189-192.

⁹⁸ Lemkin, sh.148

⁹⁹ Sencer, sh.141.

Soykırım ister barış, ister savaş zamanında işlensin, uluslararası hukuka göre suçdur. ve bu suçü önlemek ve cezalandırmak gerekir”. Sözleşmede Soykırım şu şekilde tanımlanmıştır: “Soykırım suçü, ulusal, etnik, ırksal, yada dinsel bir grubun, tümünü ya da bir bölümüyle yok etmek amacıyla, grup üyelerinin öldürölmesi, bedensel ya da zihinsel zarar verilmesi, grup içinde doğumları önlemeyi amaçlayan önlemlerin alınması, çocukların zorla bir başka gruba aktarılması, eylemlerinden herhangi biri anlamına gelir”¹⁰⁰.

“Şu eylemleri cezalandırılmayı gerektirir:

- a) Soykırım;
- b) soykırım için gizlice anlaşma;
- c) soykırımın doğrudan ve açıkça kışkırtılması;
- d) soykırım girişimi;
- e) soykırıma katılma”¹⁰¹.

Soykırım suçü 3.maddede sayılan öteki eylemlerden herhangi birini işleyen kimseler, ister yasal sorumlu yöneticiler, ister kamu görevlisi, ister özel kişiler olsun cezalandırılır¹⁰².

“Sözleşmeci Devletlerden herhangi biri, soykırım fillerinin veya üçüncü maddede belirtilen herhangi bir fiilin önlenmesi ve sona erdirilmesi için gerekli gördükleri takdirde, BM’in yetkili organlarından, BM Antlaşmasına göre harekete geçmesini isteyebilir”¹⁰³.

“Bir devletin soykırım yada 3.maddede sayılan öteki edimlere karşı sorumluluğuna ilişkin olanlar dahil, bu Sözleşmenin yorumlanması, uygulanması ve yerine getirilmesine ilişkin olarak

---

¹⁰⁰ Soykırım Sözleşmesi, madde 2.Sözleşme için bkz. http://www.kafkasfederasyonu.org/insan_haklari/b8.pdf

¹⁰¹ Soykırım Sözleşmesi, madde 3.

¹⁰² Soykırım Sözleşmesi, madde 5.

¹⁰³ Soykırım Sözleşmesi, madde 8.

Sözleşmenin tarafları arasındaki anlaşmazlıklar anlaşmazlığın taraflarından herhangi birinin istemi üzerine Uluslararası Adalet Divanına (UAD) sunulur¹⁰⁴.

Sözleşmenin Çince, Fransızca, İngilizce, İspanyolca ve Rusça metinleri mevcuttur. 1 Ocak 1950 tarihinden sonra BM'in herhangi bir üyesi ve üye olmamakla birlikte yukarıda anılan bir çağrı almış olan herhangi bir devlet bu Sözleşmeye katılabilir.

2.2 Sözleşmenin Diğer Hükümleri

Bu Sözleşme, 31 Aralık 1949 tarihine kadar BM üyelerinin ve üye olmamakla birlikte Genel Kurul tarafından çağrıda bulunan herhangi bir devletin imzasına açıktır. 1 Ocak 1950 tarihinden sonra BM'in herhangi bir üyesi ve üye olmamakla birlikte yukarıda anılan bir çağrı almış olan herhangi bir devlet bu Sözleşmeye katılabilir. Katılma belgeleri BM Genel Sekreterine verilir¹⁰⁵.

Bu Sözleşme, 1948 yılından başlayarak on yıllık bir süre için geçerlidir. Bundan sonra, geçerlik süresinin sona ermesinden en az altı ay önce Sözleşmeyi bozmamış olan taraf devletler için beşer yıllık dönemler için yürürlükte kalmaya devam eder. Yani taraflar sona erdirmedikçe Sözleşme 5 yıldan bir uzar. Sözleşmenin bozulması, BM Genel Sekreterine yapılacak yazılı bir bildirimler olur¹⁰⁶.

Sözleşmeci taraflardan herhangi biri, herhangi bir tarihte Genel Sekretere yazılı bir bildirimde bulunarak bu Sözleşmede bir değişiklik isteyebilir¹⁰⁷. Sözleşmenin metni BM arşivine konur¹⁰⁸.

2.2.1 Soykırım Suçunda Gruplar

Gruplar aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir:

Ulusal (National) Grup: Haklar ve ödevlerin karşılıklılığı ilkesi ile birleştirilmiş ortak bir vatandaşlığa dayalı hukuki bir bağı paylaşan insan topluluğu;

---

¹⁰⁴ Soykırım Sözleşmesi, madde 9.

¹⁰⁵ Soykırım Sözleşmesi, madde 11.

¹⁰⁶ Soykırım Sözleşmesi, madde 14.

¹⁰⁷ Soykırım Sözleşmesi, madde 16.

¹⁰⁸ Soykırım Sözleşmesi, madde 18.

Etnik (*Ethnic*) Grup: Üyeleri ortak bir dili paylaşan insan topluluğu;

Irki (*Racial*) Grup: Coğrafi bir bölgenin dilsel, kültürel, milli ve dini faktörleriyle ilintisiz olarak özelliklere dayanan insan topluluğu;

Dini (*Religious*) Grup: Ortak bir dini, mezhebi veya tapınma biçimini paylaşan insan topluluğudur.

Suçun kanunilik unsuru ise tipiklik, eylemin yasada belirtilen yazılı tanıma uygun olması anlamına gelmektedir. Buna göre, soykırım fiilinin kanunilik unsuru, fiilin Soykırım Sözleşmesinin maddelerinde belirtilen ve yine uluslararası mahkemelerin kurucu belgelerinde de tanımı tekrar edilen suç tipine uygun olmasıdır. Suçu işleyen ya da işlemeye teşebbüs edecek kişi, fiillerinin yasada belirtilen tipe uygun olduğunu bilerek işlemelidir. Yani daha önceden suçu oluşturan fiiller ve bu fiillerin cezaları belirlenmiş olmalıdır ki, bireyler suçu işleyen kişilere karşı, bireysel uygulamalar olmayacağına karşı hukuken güvence altına alınmış olsunlar. Bir fiil, eğer kanunen suç olarak düzenlenmemişse, o eylemi gerçekleştirmek suç sayılmayacaktır¹⁰⁹.

2.2.2 Soykırım Suçundan Sorumlu Tutulabilecekler

2.2.2.1 Bireylerin Sorumluluğu

Nürnberg Mahkemesinin Statüsü ve Kararlarında tanınan Milletlerarası hukuk prensiplerine göre, “uluslararası hukuka göre suç sayılan bir fiili işleyen her kişi, bundan sorumlu tutulacak ve cezalandırılacaktır”. 1948 yılında Soykırım Sözleşmesi’nin kabulü ile Sözleşmenin dördüncü maddesinde bireysel sorumluluk konusunda bir hüküm getirilmiştir. Bu hükme göre, “soykırım suçunun işlenmesine teşebbüs veya iştirak eden, doğrudan ve aleni tahrikde bulunanlar, bu konuda anlaşanlar, kamu görevlileri, özel kişiler olup olmamalarına bakılmaksızın cezalandırılacaklar. Bu

---

¹⁰⁹ Alacakaptan, sh.40.

maddeye göre, bu suçtan yalnızca gerçek kişiler sorumlu olabilecek ve hiçbir muafiyet onları bu suçtan kurtarmayacaktır”¹¹⁰.

1990’lı yıllara gelindiğinde, EYUCM ve RUCM’nin kurulması aşamasında, Mahkemelerin Statülerinde, bu Mahkemelerin önünde yalnızca gerçek kişiler yargılanabilecektir ifadesi yer almaktadır. Bu Statülerde düzenlenen suçları işleyen, planlayan, işlenmesine ön ayak olan, emreden veya planlamasına, hazırlanmasına, icrasına başka şekillerde yardım ve yataklık edenler, bireysel olarak sorumlu olacaktır şeklinden ifade edilmiştir¹¹¹.

UCM Statüsü madde 25’e göre ise, “Statüde belirtilen suçlardan, gerçek kişiler, bireysel olarak cezai sorumluluk altında olacaklar ve cezaya tabi tutulacaklardır. Bu maddede yer alan bireysel cezai sorumluluk, suçun, hangi iştirak hallerinde işlenirse işlensin, kişinin sorumlu tutulup cezalandırılacağını göstermektedir”¹¹².

2.2.2.2 Devletlerin Sorumluluğu

Sorumluluk genel olarak her hanksı bir hakkın ihlali, yani yükümlülüğün yerine getirilmemesi halinde hesap verme, tazminatla yükümlü tutulma ve ya işlenmiş olan bir suçun gerektirdiği cezaya çarptırılma olarak tanımlanabilir. Uluslararası hukukta ise sorumluluk, uluslararası hukuk kişinin neden olduğu uluslararası hukuka aykırı fiillerin, ya da uluslararası hukuka uygun faaliyetlerinden kaynaklanan belirli birtakım zararların etkilerini, zarar gören uluslararası hukuk kişisine karşı ortadan kaldırma amacına yönelik bir uluslararası hukuk kurumudur”¹¹³.

“Soykırım Sözleşmesi, soykırım suçunun önlenmesi ve cezalandırılması konusunda esasen devletleri yükümlü kılmıştır”¹¹⁴.

---

¹¹⁰ Soykırım Sözleşmesi, madde 4.

¹¹¹ EUCM Statüsü ve RUCM Statüsü, madde 10.

¹¹² Roma Statüsü, madde 25.

¹¹³ Pazarıcı, sh. 401.

¹¹⁴ Soykırım Sözleşmesi, madde 1.

Her ne kadar devletin sorumluluğu hukuksal bir nitelik taşısa da, devletlerin cezai sorumluluğu ilkesi, Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun devletlerin sorumluluğu konusundaki kodifikasyon çalışmaları esnasında tartışılmıştır¹¹⁵. Uluslararası Hukuk Komisyonun'un 1996 yılında hazırladığı "Barış ve İnsanın Güvenliğine Karşı İşlenen Suçlar'a" dair taslağın 19.maddesinin düzenlenmesi esnasında da, devletlerin tüzel kişi olarak uluslararası suçların faili olabileceklerine dair tartışmalar yapılmıştır. Ancak itirazlar neticesinde devletin tüzel kişi olarak söz konusu suçların faili olamayacağı sonucuna varılmıştır.¹¹⁶

2.2.2.2.1 Uluslararası Adalet Divanının Bosna-Hersek ve Sırbistan-Karadağ Kararı

I Dünya Savaşı sonrası Balkanlarda yapılan düzenlemelerle, Slav kökenli olmalarına rağmen birbirlerinden farklı olan Sırlar, Hırvatlar, Slovenler, Bosnalılar ve Karadağlılar birlikte 1918 yılında sınırlı bir parlamenter sistemin olduğu Yugoslavya devleti kurulmuştur. Sloven ve Hırvatlar uzun süre Avusturyanın yönetimi ve Katolik etkisi altında yaşamışlar. Sırlar ise Osmanlı yönetimi altında yaşamışlar. Gelişmişlik ve din farklılıkları bu gruplar arasında özellikle ön plana çıkmaktadır. Sırlar I Dünya Savaşında savaşmış ve kazanılan yerlere fethedilen ülkeler gözüyle bakmakta olan, Hırvat ve Slovenler ise kendilerini gelişmiş ve üstün gören bir gruptur. II Dünya Savaşına gelindiğinde, Almanya Yugoslavya'ya girdiği sırada ülkede bir iç savaş ortaya çıkmıştır. Hitlerin desteğini alan, Sırp ve Hırvat komünistleri Tito önderliğinde savaşmışlardır. Tironun kurmuş olduğu Sosyal Federal Yugoslavya Cumhuriyeti, Sırbistan, Hırvatistan, Slovenya, Makedoniya, Bosno-Hersek, Karadağ ve iki özerk bölge olan Kosovo ve Voyvodinadan oluşmaktadır. Tironun vefatından sonra ülkede huzursuzluklar artmaya başlamıştır¹¹⁷.

---

¹¹⁵ Uzun,Elif,Milletlerarası hukuka Aykırı Eylemlerinden Dolayı Devletlerin Sorumluluğu,2007,Beta Yayınları, sh.18.

¹¹⁶ Uzun, sh.20.

¹¹⁷ Değer, Ozan, "Soykırım Suçu ve Devletin Sorumluluğu:Uluslararası Adalet Divanının Bosna-Hersek ve Sırbistan Karadağ Kararı", Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt 6, Sayı 22, sh. 84.

1990'ların ilk yarısında, Eski Yugoslavya toprakları çok büyük bir yıkıma sahne olmuştur. Yugoslavya'nın dağılması sürecinde ve sonrasında yaşanan çatışmalar, on binlerce insanın hayatını kaybetmesine ve uluslararası suç olarak nitelendirilebilecek sayısız eylemin gerçekleştirilmesine sebep olmuştur. "Bu eylemlerden sorumlu kişilerin yargılanması ve cezalandırılması için BM Güvenlik Konseyi'nin 827 Sayılı Kararı ile EYUCM kurulmuştur. Mahkeme'nin kişiler bakımından yetkisi, bireysel cezai sorumluluk esasına dayanmaktadır. Bu nedenle Mahkeme'nin yargı yetkisine giren hukuk özneleri gerçek kişilerdir. Konu bakımından yetkisi kapsamına giren eylemler ise:

- a) 1949 Cenevre Sözleşmeleri'nin ağır ihlalleri,
- b) savaş yasalarının ihlalleri,
- c) soykırım suçu,
- d) insanlığa karşı suçlardır"¹¹⁸.

"Mahkeme, herhangi bir tüzel kişiyi yargılama yetkisine sahip değildir. Bu nedenle bir devletin soykırım eylemlerinden dolayı sorumluluğu konusu, Mahkeme'nin yetkisi dışındadır"¹¹⁹. Yaşanan yıkım sonrasında, çatışmalar sırasında gerçekleştirilen eylemlerden birçoğunun soykırım kapsamına girdiğini ve bu konudaki temel sorumluluğun Sırbistan Devletine ait olduğunu ileri süren Bosna-Hersek Cumhuriyeti (BHC), uluslararası antlaşmalardan kaynaklanan hakları temelinde UAD'na başvurmuştur. Başvurudan on dört yıl sonra sonuçlanan davada, Soykırım Sözleşmesi'nin yorumlanmasında ve soykırım eylemleri ile devletin bağlantısı konusunda Divan önemli değerlendirmelerde bulunmuştur. "Bosna-Hersek Cumhuriyeti (BHC) 20 Mart 1993 tarihinde, Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'nin (YFC) Soykırım Sözleşmesi'ni ihlal ettiği iddiası ile UAD'ye başvurmuştur". Başvuru, Soykırım Sözleşmesi'nin 9. maddesine dayandırılarak gerçekleştirilmiştir.

---

¹¹⁸ Case Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro, Judgment, ICJ, 26 Şubat 2007, için bkz.

<http://www.icjci.org/docket/index.php?p1=3&p2=3&case=91&code=bhy&p3=4>

¹¹⁹ Roma Statüsü, madde 12.

Aynı gün içerisinde BHC, Divan'dan, Statü'nün 73. maddesi uyarınca YFC'nin Soykırım Sözleşmesi'nden kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirmesi için geçici önlem (*provisional measure*) kararı almasını talep etmiştir. BHC 31 Mart 1993 tarihinde söz konusu talebini yinelemiştir. 1 Nisan 1993 tarihinde ise YFC, Divan'ın BHC'ye yönelik geçici önlem kararı almasını talep etmiştir. Divan'ın 8 Mart 1993 tarihinde verdiği emir (*order*) ile her iki taraf için de geçici önlem kararının alınmasına hükmetmiştir. Geçici önlemlere dair tarafların yinelenen talepleri üzerine Divan, 13 Eylül 1993 tarihinde geçici önlem kararını yinelemiş ve tarafların derhal etkili bir biçimde gereken düzenlemeleri yapmaları gerektiğine hükmetmiştir. YFC, BHC'nin 20 Mart 1993 tarihli başvurusunun Divan'ın yargı yetkisi kapsamının dışında kaldığı ve bu nedenle başvurunun kabul edilemez olduğu iddiası ile bir ön itirazda bulunmuştur. Ancak, 11 Haziran 1996 tarihinde Divan, Sözleşme'nin 9. maddesine dayanarak YFC'nin gerçekleştirdiği ön itirazı reddetmiştir¹²⁰. Sözleşmenin 9. Maddesine göre Sözleşmeci Devletler arasında bu Sözleşmenin yorumlanması, uygulanması, veya yerine getirilmesi ve ayrıca soykırım fiillerinden veya üçüncü maddede belirtilen fiillerin herhangi birinden bir devletin sorumluluğu ile ilgili olarak çıkan uyuşmazlıklar, uyuşmazlığın taraflarından birinin talebi üzerine UAD önüne götürülür¹²¹.

3 Şubat 2003 tarihinde Sırbistan-Karadağ Cumhuriyeti'nin Divan'a yaptığı ve 11 Haziran 1996 tarihli kararın gözden geçirilmesini talep eden başvurusu ise Divan tarafından kabul edilemez bulunmuştur". 26 Şubat 2006 ile 9 Mayıs 2007 tarihleri arasında gerçekleşen duruşmalar sonucunda, Divan, 27 Şubat 2007 tarihinde kararını kesinleştirmiştir. BHC başvurusunda, YFC'nin doğrudan ya da dolaylı bir biçimde şu ihlalleri yaptığını belirtmiştir:

a) "Soykırım Sözleşmesi'nin 2. maddesini ihlal etmiş ve etmekte devam etmektedir;

---

¹²⁰ Case Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro, Judgment, ICJ, 26 Şubat 2007.

¹²¹ Soykırım Sözleşmesi, madde 9.

b) soykırım için işbirliği yapmış, soykırım suçunda iştirak etmiş, soykırım suçuna teşebbüs etmiş ve ve Soykırım Sözleşme’ni ihlal etmiştir;

c) kişilere ve gruplara yardım ve teşvik ederek onların Sözleşme’yi ihlal ettiğini ve ihlal etmekte olduğunu ileri sürmüştür;

YFC ise savunmasında:

- a) Davacı’nın gerçekleştirildiğini iddia ettiği eylemlerin tümünün gerçekleşmediğini, gerçekleşenlerin ise Davacı’nın iddia ettiği boyutlarda olmadığını;
- b) gerçekleştirilen eylemlerin soykırım kastı ile gerçekleştirilmediğini;
- c) eylemlerin, belli bir etnik ya da dini gruba yöneltilmediğini ya da söz konusu gruplara mensup oldukları için gerçekleştirilmediğini iddia etmiştir;

Ayrıca Davalı, tüm bu eylemlerin,

- a) YFC’nin organları tarafından gerçekleştirilmediğini;
- b) YFC’nin ülke topraklarında gerçekleştirilmediğini;
- c) YFC’nin emrinde ya da kontrolü altında bulunan organlar tarafından gerçekleştirilmediğini;
- d) Uluslararası hukukta söz konusu eylemleri YFC’nin gerçekleştirdiğini öne sürmeye kaynaklık edecek başka bir zeminin de bulunmadığını dile getirmiştir ve Divan’ın iddiaları reddetmesi gerektiğini ileri sürmüştür¹²².

Soykırım suçunun, cezaların kişiselliği ilkesi gereğince ceza hukukunun kapsamı içerisinde değerlendirilmesi gerektiğini ve suçun işlenip işlenmediğine dair yapılacak yargılamanın UAD’nin yetkisi dışında bulunduğunu dile getiren YFC, BHC’nin iddialarının hukuksal temelinin olmadığını iddia etmiştir. Diğer bir ifade ile BHC’nin Divan’dan, Sözleşme’nin 2. ve 3. Maddeleri temelinde bir bakıma ceza yargılaması yapması talebine karşı YFC, Divan’ın uluslararası hukuk düzeninde

---

¹²² Case Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro, Judgment, ICJ, 26 Şubat 2007.

böyle bir yetkiye sahip olmadığını ileri sürmüştür ve Sözleşme'nin devletin kendisinin soykırım suçu işleyebileceğine dair herhangi bir imada bulunmadığını vurgulamıştır. Böylelikle YFC'nin davanın kabul edilebilir olmadığına dair iddiası, Sözleşme'nin 9. Maddesine dayandırılarak reddedilmiştir¹²³.

Divan, Sözleşme lafzının, devletin kendisinin soykırım suçu işlememe yükümlülüğü olduğu yönünde hüküm içermediğini; ancak, BHC'nin de vurguladığı üzere, 9. maddenin, devlet sorumluluğunun sınırlarını belirleme konusunda Divan'ı yetkili kıldığını ifade etmiştir. Sözleşme'nin 1. maddesinin devletlerin kendisinin soykırım suçu işlememe yükümlülüğünü düzenlemediğini; ancak, Sözleşme'nin kurucu mantığından geliştirilebilecek, işlememe yükümlülüğü altına girdiğini iddia etmiştir. Böylesi bir yorumun devletlerin soykırım eylemlerini önleme yükümlülüğünden de çıka bileceğini öne süren Divan, devletlerin doğrudan kendi yetkisi altında bulunmayan kişilerin, organların da soykırım eylemlerini ya da 3. Maddede belirtilen diğer eylemleri işlemelerini önlemeleri ile yükümlendirildiklerini dile getirmiştir. Dolayısı ile Divan, devletlerin soykırımı önleme yükümlülüğünün, kendi etkisi altında bulunan kişilerin ya da organların eylemlerini ya da uluslararası hukuka göre devlete atfedilebilecek eylemleri önleme yükümlülüğü getirdiğini vurgulamıştır¹²⁴.

YFC'nin, devletlerin cezai sorumluluğuna dair bir uluslararası hukuk kuralı bulunmadığı ve Sözleşme'nin bu konuda herhangi bir araç sunmadığını belirtmesine karşılık ise Divan, Sözleşme'den kaynaklanan devlet sorumluluğunun cezai bir doğaya sahip olmadığını, hukuksal nitelikte olduğuna karar vermiştir ve Sözleşme'nin 9. maddesinden kaynaklanan sorumluluğun uluslararası hukuk kapsamı içerisinde yer aldığını vurgulamıştır. Ayrıca, Sözleşme'nin standart

---

¹²³ Değer, Ozan, "Soykırım Suçu ve Devletin Sorumluluğu:Uluslararası Adalet Divanının Bosna-Hersek ve Sırbistan Karadağ Kararı", Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt 6, Sayı 22, sh. 84.

¹²⁴ Değer, sh. 90.

uluslararası ceza hukuku içerisinde yer alan bireysel cezai sorumluluk temelinde düzenlendiğini dile getiren YFC, Sözleşme'nin, 3. maddede yer alan eylemlerden dolayı devlet sorumluluğunu öngörmediğini iddia etmiştir. Nürnberg Yargılamaları sırasında yer verilen ünlü, "uluslararası hukuka aykırı suçlar, gerçek kişiler tarafından işlenir, soyut varlıklar tarafından değil" cümlesinin, davalının "uluslararası hukuk devletlerin eylemlerinden oluşur ve bireyler için ceza öngörmez" şeklindeki iddiasına yanıt olarak dile getirildiğini ifade eden Divan, Nürnberg Mahkemesi'nin, şu cümle ile iddiayı reddettiğini dile getirmiştir: "Uluslararası hukukun devletlere olduğu gibi bireylere de kimi hak ve yükümlülükler getirdiği uzun süredir kabul edilmektedir". YFC'nin geleneksel uluslararası hukuk yaklaşımını Divan, sonuç olarak Sözleşen Tarafların, Sözleşme uyarınca, eylemleri devletlere atfedilebilecek kişiler, organlar ya da gruplar aracılığı ile soykırım suçu işlememekle ve 3. maddede belirtilen eylemleri gerçekleştirmemekle yükümlü olduklarını ifade etmiştir ve dolayısı ile herhangi bir bireyin mahkum olmadığı durumlarda dahi, soykırım ve soykırıma iştirak suçlarının devlet sorumluluğuna yol açabileceğini dile getirmiştir. BHC'nin iddialarına karşılık Divan, sunulan kanıtların soykırımın varlığını hiçbir şüpheye yer bırakmayacak biçimde ispatlaması gerektiğini vurgulamıştır. Bu bakımdan delillerin değerlendirilmesi aşamasında ihtiyatlı davranacağını ilan eden Divan, birçok eylemin daha önce EYUCM kararlarında ele alındığını ve aynı kararlardan yararlanacağını dile getirmiştir. BHC'nin iddialarına yönelik incelemeleri aşamasında Divan, eylemlerin gerçekleştirildiği toprakların, eylemleri gerçekleştiren kişi, organ ya da grupların hukuksal ve fiili statülerini ele almıştır. 14 Ekim 1991 tarihinde Bosna-Hersek Parlamentosu'nun bağımsızlık ilanı sonrasında, bu ilanın geçerliliğine karşı çıkan Bosna-Hersek topraklarında yaşayan Sırp topluluk, 24 Ekim 1991 tarihinde Bosna-Hersek Parlamentosu'ndan bağımsız bir parlamento oluşturduğunu ilan etmiştir. 12 Ocak 1992 tarihinde "Sırp Cumhuriyeti" adını alan ve Bosna-Hersek topraklarında ayrı bir cumhuriyet kurduğunu ilan

eden Sırp topluluk, 28 Şubat 1998 tarihinde kendi Anayasasını oluşturmuştur. Ancak Sırp Cumhuriyeti, uluslararası alanda hiçbir zaman *de jure* tanınmamıştır, *de facto* tanınmış devlet varlığını sürdürmüştür. 6 Mart 1992 tarihinde resmi olarak bağımsızlığını ilan eden Bosna-Hersek Cumhuriyeti ise Sırp Cumhuriyeti'nin de içerisinde bulunduğu *de jure* tanınmış bir devlet haline gelmiştir¹²⁵.

Davaya konu olan iki devlet, Bosna-Hersek Cumhuriyeti ile Sırbistan-Karadağ Cumhuriyeti'dir. Bu devletlerin oluşmasından sonra kurulan yasadışı askeri ve paramiliter örgütlenmeler ise gerçekleştirilen eylemlerin birçoğunda etkin olarak yer almışlardır. BHC, YFC hükümetinin, Sırp Cumhuriyeti 'otoriteleri' ile politik ve ekonomik, Sırp Cumhuriyeti Ordusu (VRS) ile ise yönetsel ve kontrole dayalı bağlantıları olduğunu iddia etmiştir. Divan, YFC'nin Bosna-Hersek Sırplarına duyduğu politik yakınlığın yasadışı olmadığını ifade etmiştir. Ancak, YFC'nin Bosna-Hersekli Sırpı koruma bahanesi ile bir Büyük Sırbistan kurma amacı ile hareket ederek soykırım eylemlerine yol açıp açmadığını ise çözümlenmeye tabi tutmuştur¹²⁶.

Soykırım Sözleşmesi'nin 2. maddesinde belirtilen eylemlerin gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğini ele alan Divan, ilk olarak Sözleşme'nin 2/a maddesinden başlamıştır. Bosna-Hersek topraklarının muhtelif bölgelerinde ve bu bölgelerdeki toplama kamplarında gerçekleştirilen eylemlerin çok ciddi boyutlarda kitlesel ölümlere yol açtığını ve mağdurların büyük bir çoğunluğunun iddia edilen ve Sözleşme'nin koruma altına aldığı gruba karşı gerçekleştirildiğini kabul eden Divan, bu eylemlerin soykırım oluşturan eylemler olabileceğini dile getirmiştir; bir başka ifade ile Divan, Sözleşme'nin 2/a maddesinin gerektirdiği maddi unsurun gerçekleştirildiğini ifade etmiştir. Divan EYUCM kararlarından yararlanarak Divan, soykırım suçunun gerektirdiği yok etme

---

¹²⁵ Sivakumaran, Sandesh, "Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro)," *International and Comparative Law Quarterly*, 2007, Cilt 56, Sayı 5, sh. 699.

¹²⁶ Sivakumaram, sh. 701.

kastının BHC tarafından yeterince delillendirilemediği gerekçesi ile Sözleşme'nin 2/a maddesinin ihlal edilmediğine karar vermiştir. Sözleşme'nin 2/b ve c maddelerinde yer alan eylemler için de benzer bir yöntem geliştiren Divan, maddi unsurun gerçekleştiğini ifade etmiştir. Gerçekleştirilen birçok eylemin insanlığa karşı suçlar ya da savaş suçları kategorisi içerisinde değerlendirilebileceğini; ancak, eylemlerin soykırım suçunun gerektirdiği yok etme kastı ile gerçekleştirildiğinin BHC tarafından delillendirilemediğini dile getirmiş ve dolayısı ile 2/b ve c maddelerinin ihlal edilmediğine karar vermiştir. Divan, Sözleşme'nin 2/d ve e maddelerinde yer alan eylemlerin ise gerçekleştirilmediğini dile getirmiştir. Ayrıca, BHC'nin iddiaları ışığında hedef alınan grubun yıkımının gerçekleştirildiğini kabul eden Divan, bu tür eylemlerin etnik arındırma politikasının önemli bir parçası ve Bosnalı Müslümanların kalıntılarını yok etmek konusunda girişimler olduğunu kabul etmiştir. Ancak, bu eylemlerin Sözleşme'nin 2/c maddesinde yer alan “yaşam şartlarını ortadan kaldırma” kastı olarak değerlendirilemeyeceğini dile getirmiştir¹²⁷.

2.2.2.2.2 Soykırım Suçu Örneği Olarak Hocalı Katliamı

Çalışmamda soykırım suçuna örnek olarak 26 şubat 1992 tarihinde Azerbaycanın Hocalı ilçesinde yapılmış olan Hocalı katliamını incelemeye çalışacağım.

Hocalı, Azerbaycan'ın Dağlık Karabağ bölgesinde, Ağdam, Şuşa, Hankendi, Askeran yolları üzerinde yer alan ve Karabağ için önemli stratejik konuma sahip bir bölgedir. Hocalının Katliamdan önceki ahali 7 binden fazla idi. Bazı kaynaklarda bu rakam 10 bin olarak belirtilmiştir¹²⁸.

Bu bölgede Azeri Türklerinin yanı sıra, Ahıška Türkleri de yaşıyordu”. Dağlık Karabağ Bölgesinin önemli noktalarından biri olan Hocalı İlçesi, Ermeniler için de önemli bir askeri hedef niteliğindedir. Bölgenin tek havalimanı Hocalıdaydı¹²⁹.

---

¹²⁷ Sivakumaram, sh.703.

¹²⁸ Budaqov, Budak\ Aliyev, Celal, Türkiyeliler, Azerbaycanlılar, Ermeniler:Tarihi Hakikatın Soykırımı, 2003, Azeri Neşriyyat, sh.10.

¹²⁹ Halk Gazetesi, 26 Şubat 2002. sh. 15.

“Aralık 1991’de Azerilerin yaşadığı Kerkicahan Kasabasının alınmasından sonra, Hocalı İlçesi tamamen Ermeniler ablukasında kaldı. 20 Kasım 1991’de Hocavend de Mi-8 helikopterin Ermeni kuvvetler tarafından vuruldu. Bunun sonucunda bir kaç Azerbaycan devlet resimleri, Rus ve Kazak gözlemciler dahil 20 kişinin öldü. Bundan sonra, Hocalıya hava ulaşımı da kesildi”¹³⁰.

1991–1992 yılın kış aylarında Hocalı sürekli olarak bombalanmıştır. Hocalıdan çıkmış bazı mültecilerin İnsan Hakları İzleme Örgütüne söylediklerine göre, bazı durumlarda saldırılar açıkça sivil hedeflere karşı yönlendirilmiştir¹³¹.

“936 km’lik alana sahip, savaştan önce 2.605 aileden ibaret 11.356 kişinin yaşadığı Hocalı kasabası nihayet 26 Şubat 1992 tarihinde yağmaya maruz kalmış ve kasaba tamamıyla yok edilmiştir. Hocalıdan uzun süre cesetleri almak bile mümkün olmamıştır”¹³².

“Katledilenlerin 83’ü çocuk, 106’sı kadın,70’i yaşlıydı. 8 aile tamamen yok edilmiş, toplam 487 kişi ağır yaralı olarak kurtulmuştur. 1275 kişi rehin alınmış, 150 kişi ise kaybolmuştur. 26 çocuk tamamen, 130 çocuk ise kısmen öksüz kalmıştır”¹³³.

26 Şubat 1992 tarihinde yaşanan Hocalı katliamı asrımızın en büyük faciasıdır. Hocalı kasabası bir günde Ermeniler tarafından yerle bir edilmiş, yüzlerce masum insan katledilmiştir. Ermeniler, Ruslar ile birlikte 1905–1918 yılındaki yaşanan olayların aynısını bu sefer Hocalı’da uygulamışlardır¹³⁴.

Hocalı Katliamı “uluslararası hukuki antlaşmaların, Cenevre Sözleşmesi, İnsan Hakları Beyannamesi, Sivil ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme, Ateşkes Zamanında ve Askeri Çatışmalar Zamanı Kadın ve Çocukların Korunması Beyannamesi ve BM 'Soykırım Suçunun

¹³⁰ Memmedov, İbrahim\ Esedov, Süleyman, Ermenistan Azerbaycanlıları ve Onların Acı Taleyi, 1992, Azerbaycan Neşriyat, sh.31.

¹³¹ Halilov, Aslan, Genosit Protiv Muslimanskogo Naseleniya Zakafkasya v İstoriceskih İstoçnikax, 1991, Bakü Neşriyat, sh.25.

¹³² Kengerli, Mehmet, Azerbaycanın Karabağ Felaketi, Azeri Neşriyat, 1996, sh.13.

¹³³ Sevdimaliyev, Ramiz, “Terrorizm Kak Asnovnoy Atribut Vnutrenney Politiki v Armanii –I, 2005, Journal of Qafqaz University, cilt 5, sayı 3, sh. 39.

¹³⁴ Aliyev, sh.20.

Önlenmesine ve Cezalandırılmasına İlişkin Sözleşme'nin 2. maddesinde yer alan milli, etnik, ırki veya dini bir grubu kısmen veya tamamen imha etme biçiminde tanımlanan soykırım kavramı ile tamamen örtüşmektedir”¹³⁵.

Hocalı'da yapılan katliam Soykırım Sözleşmesinde soykırımı düzenleyen 2. maddenin a bendinde yer alan “bir grubun üyelerinin katledilmesi” ve b bendinde yer alan “grup üyelerinin bedenine ciddi biçimde zarar verilmesi” fiilleri ile birebir uyuşmaktadır.¹³⁶

Uluslararası hukuk açısından “soykırım” olduğu aşkar olarak ortada olan Hocalı'da yaşananlar için yapılacak çok iş var. Bunların en önemlisi adaletin tescili ve yerini bulmasıdır. Günümüze adaletin yerini bulması, Hocalı Katliamının tanınması, suçluların cezalandırılması, mağdurlarının mağduriyetlerini bir ölçüde de olsa giderek siyasal ve hukuksal nitelikli kararların alınması için bir çok çabalar sarfedilmiştir. Ama ne yazıkki tam bir sonuca varmak olmamıştır¹³⁷.

Eski Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in 26 Mart 1998 senesinde imzaladığı fermanı ile “31 Mart Azerbaycan Soykırımı Tarihi olarak kabul edilmiştir”¹³⁸. Son yıllarda Hocalı Katliamı belgelerle desteklenmeye başlanılmıştır. Faaliyetler özellikle, “İslam Konferansı Gençlik Forumu” tarafından geliştirilen “Hocalı için Adalet“ uluslararası bilgilendirme kampanyası çerçevesinde hızlanmaya başlatılmıştır. Bu kampanyanın esas hedefi daha önceki metodları kullanmaktan ziyade farklı bir yönetimle dünyaya gerçekleri anlatmaktır¹³⁹.

Hocalı Katliamını uluslararası boyutlarda tanıtma ve kabul ettirme girişimlerinden en önemlisi 2007 yılında İslam Konferansı Örgütü (İKÖ) Dışişleri Bakanları toplantısında yaşanmıştır¹⁴⁰. Toplantıda İslam Konferansı Gençlik Forumu Diyalog ve İşbirliği Örgütü'nün teklifi ile "Müslüman

---

¹³⁵ Pompeyev, Yuri, Karabağ Kan İçinde, 1996, Azerbaycan Ensiklopedisi Neşri Poligrafi Birliği, sh. 40.

¹³⁶ Aliyarov, Süleyman, “Dağlık Karabağ-Hayaller ve Gerçekler, Bergland Karabagh-Utopien and Wahrheiten”, 1993, Azerbaycan Kültür Dergisi, Cilt 2, Sayı 4, sh. 35.

¹³⁷ Memmedova, Havva, Hocalı: Şehitler Şahitler, 2003, Bakü Neşriyyatı, sh. 30.

¹³⁸ Azerbaycan Cumhuriyeti Milli Meclisinin Beyanatu, 3 Mart 1997, Azerbaycan Cumhuriyeti Milli Meclisi.

¹³⁹ Ekonomist Gazetesi, Hocalı, 7 Mart 1992.

¹⁴⁰ Mir, Yagub, Kafkazin Problemleri, 1996, Azerbaycan Neşriyyatı, sh.44.

toplumlara karşı 20. yüzyılda işlenmiş insan hakları ihlalleri ve trajedileri ortak anma günü" düzenlenmiştir. 2010 yılında "Hocalı için Adalet" kampanyasını tüm Müslüman ülkelerinde anma kararı alınmıştır. Aynı karar daha sonra İKÖ Kültürü tarafından, Eğitim Bakanlıkları ve İKÖ Parlemlerler Asemblası tarafından ayrı ayrı kabul edilerek, uygulamasına karar verilmiştir"¹⁴¹.

"BM'in 822-853-874-884 sayılı kararları ile Ermenistan, Azerbaycan topraklarının % 20'sini işgal eden işgalci bir devlet olarak tanımlanmıştır. BM Güvenlik Konseyi Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünün dokunulmazlığı, Ermenistan'ın işgal ettiği topraklar hemen ve şartsız olarak terk etmesi gerektiğini vurgulamıştır"¹⁴².

"BM Güvenlik Konseyi'nin kararlarında Ermeni işgallerinden duyulan rahatsızlık dile getirilmiştir. Devletlerarası alanlarda kabul görülmüş sınırların ihlal edilmezliği, toprakların silah zoruyla ele geçirilmesinin kabul edilmezliği, bütün devletlerin bağımsızlığı ve toprak bütünlüğüne saygı gösterilmesi ilkeleri belirtilmiştir"¹⁴³.

"30 Ocak 1992 yılında Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) na üye olan devletler Azerbaycan ve Ermenistan'ın üyeliklerinin hemen sonrasında aralarındaki sorunları çözmek için AGİT temsilcileri bölgeye gönderilmiş, durum tespiti yapılmış ve 27 Şubat 1992'de Prag'da yapılan toplantıda Karabağ'ın Azerbaycan'a ait olduğu kabul edilmiştir"¹⁴⁴.

"1997'de, BM Ermenilerin işgal etmiş oldukları toprakların sadece bir kısmından çekilmesini içeren karar vermiştir. O dönemdeki Ermenistan Devlet Başkanı Levon Ter Petrosyan ilk başta bu kararı sıcak karşılamış olsada, 1998'de Robert Koçaryan'ın devlet başkanlığına seçildi ve bununla birlikte barış süreci de durdu"¹⁴⁵.

---

¹⁴¹Halilov, Aslan, Genosit Protiv Müslümanaskogo Naseleniya Zakafkasya v İstoriceskih İstocnikah, 2000, Bakü Neşriyyat, sh. 53.

¹⁴²Efendiyev, Emin, "Muasir Rus Ziyalıları Azerbaycan-Ermenistan Münakaşası Hakkında", 1993, Elturan Dergisi, Cilt 5, Sayı 3, sh. 75.

¹⁴³Efendiyev, sh 70.

¹⁴⁴Elçibey, Ebülfez, Bütöv Azerbaycan Yolunda, 1997. Azeri Neşriyyat, sh. 23.

¹⁴⁵Ebülfez, sh.25.

Bunların yapmakda bizim maksatımız, dünya liderlerinin dikkatini Hocalı Soykırımına çekebilmektedir. Vatandaşlar tarafından toplanan imzalar ABD Başkanı'na, Kongreye, Avrupa Birliğine ve Avrupa Parlamentosuna, Avrupa Birliği Genel Sekreterine ve devlet başkanlarına gönderilmiştir¹⁴⁶.

Ermenilerin Azerbaycan'da soykırım yapması ve topraklarını işgal etmesi hakkında örnekleri kendi yazarlarında tespit etmişlerdir. Bunlara misal olarak bazı Rus ve Gürcü bilim adamlarını göstere biliriz. "Rus ve gürcü yazarlar, Kaçaznuni, Lalayan, Veliçko, Glinka, Çavçavadze, Karinyan, Karibi vb. Eserlerinde Ermenilerin yaptıkları mezalimlerin hakkında bilgi vermişleridir. Hatta Rus araştırmacısı Veliçko, Ermenilerin gelecekte başkenti Tiflis olan Büyük Ermenistan planı yaratmak niyeti olduğunu da belirtmiştir¹⁴⁷.

Hocalı ve Karabağ'ın diğer bölgelerindeki yaşanan katliamlar, "21 yıldır Azerbaycan'ın değişik vilayetlerinde aç, perişan 1 milyondan fazla göçmenin durumu kimseyi ilgilendirmemektedir. Halen Ermeniler tarafından yurtlarından çıkarılan çoğu kadın, çocuk ve ihtiyar olmak üzere 1,5 milyondan fazla Azeri öz vatanında mülteci durumunda, vagonlarda ve çadırlarda mahrumiyetler içerisinde Kafkasya'nın çetin iklim koşullarında yaşam savaşı vermektedir¹⁴⁸.

Gerçek tarih sayfalarında birer kanlı yazıyla yazılmış olan Müslüman Türk Soykırımını ortaya çıkarmak bizim ve tarihçilerimizin görevidir.

---

¹⁴⁶ Halilov, sh .83.

¹⁴⁷ Aliyev, sh.52.

¹⁴⁸ Haşımzade, Aygün, Azerbaycan Türklerinin Ermenistandan Zorunlu Göçü (1948-1956), Tarihi Gerçeklerle ve Bilimin Işığında Ermeni Sorunu, 2007, Azeri Neşriyyatı, sh. 74.

Bölüm 3

ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİ VE SOYKIRIM SUÇU

3.1 UCM'nin Kuruluş Süreci

Soykırım, tüm ulusal ve uluslararası ceza hukuku sistemleri açısından, neredeyse en önemli suçlardan biri olarak görülmektedir. Bu nedenle bir eylemin soykırım suçunu oluşturup oluşturmadığının değerlendirilmesi çok önemlidir. Bu değerlendirmeler, yargı yetkisine sahip bir mahkeme tarafından yapılmalıdır¹⁴⁹.

Sözleşme, suçun işlendiği ülke mahkemesine, suçun faillerinin vatandaşlığına bakılmaksızın yargı yetkisi vermektedir. Fakat, suçun başka bir ülkede işlenmesi durumunda, suçu işleyen failin yargılama yapan mahkemenin yargı yetkisinin bulunup bulunmadığı tartışmalıdır¹⁵⁰.

Ad hoc Komite taslağına bakıldığında ise, yargı yetkisi başlıklı 7. maddesinde, “soykırım suçu veya buna iştirak halleri ile itham edilen kişilerin, suçun işlendiği ülke devletinin yetkili bir mahkemesi veya uluslararası mahkeme tarafından yargılanacağı belirtilmektedir”.

Suçlar konusunda tarafsız bir mahkemeye ihtiyaç duyulduğundan UCM kurulması fikri ortaya çıkmıştır¹⁵¹.

---

¹⁴⁹ Şen, sh. 159.

¹⁵⁰ Keskin, Kadri, Jenosid Suçu ve Jenosid Sözleşmesi, 1986, Adalet Dergisi, Cilt 4, Sayı 5, sh.130.

¹⁵¹ Robertson, Geoffrey, Crimes against Humanity, 2000, The New Press, sh. 239.

UCM kurulması fikri II Dünya Savaşı sonrasında yeniden gündeme gelmiş ve Versailles Antlaşmasınının 227. Maddesi özel bir UCM'nin kurulmasını belirtmiştir. Bu dönemde Almaniyada İmparator olan İkinci Wilhelm'in bu mahkemede yargılanmasını antlaşma öngörmüştür. Ancak Kaiser Wilhelm'in Hollanda'ya kaçmış ve mahkeme onu yargılayamamıştır¹⁵².

BM, Cenevre Sözleşmelerinin kabulünden sonra UCM oluşturma çalışmalarına başlamıştır. BM Genel Kurulu, Uluslararası Hukuk Komisyonundan bir uluslararası ceza mahkemesi statüsü hazırlamasını istemiş ve bunun üzerine Cenevre Komitesi kurulmuştur¹⁵³.

Savaş suçlarının belirlenmesini ve yargılanmasını imkansız hale geldiğini beyan eden Komite, komisyondan çalışmalara ara verilmesini istemiş ve girişime ara verilmiştir¹⁵⁴.

1974 yılında yeniden UCM kurulması fikri gündeme gelmiştir¹⁵⁵. 1992 yılında UCM için statü taslağı hazırlama çalışmaları başlanmış ve 1998 Roma Konferansı'na hazır hale getirilmiştir. "Roma Konferansı 15 Haziran-17 Temmuz 1998 tarihleri arasında gerçekleşmiş ve UCM Statüsü yüz yirmi kabul, yedi ret ve on yedi çekimser oyla kabul edilmiştir. Statü, 126. maddedeki altmış ülkenin onaylaması şartının gerçekleşmesi ile 1 Temmuz 2002 tarihinde yürürlüğe girmiştir"¹⁵⁶.

UCM Statüsünün 1. maddesinde "mahkemenin sürekli, gerçek kişiler üzerinde yargı yetkisi kullanan ve ulusal ceza hukuku sistemlerini tamamlayıcı nitelikte olduğu belirtilmiştir"¹⁵⁷. UCM'nin görev süresi sınırlı değil. Mahkeme, statünün yürürlüğe girdiği 2002 yılından itibaren, yargı yetkisi alanı içerisinde faaliyet gösterecektir. Mahkemenin en önemli özelliğinden biri hüküm verme

---

¹⁵² Kılıç, Ali Şahin, "Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Devletlerin Egemenliği Üzerine Ulusal Egemenlik Odaklı Bir İnceleme, 2009, AÜHFD, Cilt 58, Sayı 3, sh. 620.

¹⁵³ Aslan, sh. 23.

¹⁵⁴ Alibaba, Arzu, "Uluslararası Ceza Mahkemesinin Kuruluşu", 2000, AÜHFD, Cilt 49, Sayı 1-4, sh.181.

¹⁵⁵ Schabas, A William, Introduction To International Criminal Court, 2001, Cambridge University Press, sh.21.

¹⁵⁶ Schabas, sh 23.

¹⁵⁷ Roma Statüsü, madde 1.

özelliğidir. Mahkemenin bir diğer özelliği onun bağımsızlığıdır. Mahkeme, BM'in bir organı değil, BM' le ilişkili bağımsız bir organdır¹⁵⁸.

Mahkeme tüzel kişiliğine sahiptir. Yani mahkeme uluslararası antlaşmalar yapabilir. Mahkemenin tüzel kişiliği statüye taraf olsun olmasın her devlet açısından geçerlidir¹⁵⁹.

UCM mülklik ve şahsilik prensiplerini ortak olarak benimsemiştir. Şahsilik prensibi devlete, diğer bir devletin topraklarında suç işlemiş olması halinde kendi vatandaşını yargılama olanağı tanır. Bu prensip uyarınca vatandaş nerede suç işlemiş olursa olsun uyruğunda bulunduğu devlet tarafından yargılanacaktır. Bu prensibin kabul edilmesi kuşkusuz olarak suç topraklarında işlenen devlet ile failin veya mağdurun uyruğunda bulunduğu devlet arasında yetki tartışmalarına yol açacaktır. Uygulamada devletler, eğer suç devlete uzanmıyorsa faili iade etme yolunu tercih etmektedirler¹⁶⁰.

Ceza yasaların mülkiliği sistemi ülkede işlenen bütün suçlar hakkında, fail ve mağdurların vatandaşlığına bakılmaksızın, ceza yasasının uygulanmasına denir. Mülklik prensibine göre devlet toprakları üzerinde işlenen suçların kovuşturulması ve failin cezalandırılması yönünden tam yetkiye sahiptir¹⁶¹.

Suçun nerede işlendiğine bakılmaksızın Statüye taraf olan bir devletin vatandaşları üzerinde mahkemenin yargı yetkisi vardır. Suçun statüye taraf olan bir devletin topraklarında işlenmesi halinde failin vatandaşı olduğu devlet statüye taraf olmasa bile, mahkeme, yargı yetkisi kullanabilecektir¹⁶².

UCM in yapısal özellikleri statünün 4. bölümünde düzenlenmiştir. “Statünün 34. maddesi uyarınca mahkeme altı temel organdan oluşmaktadır. Bunlar:

a) Yargılama Makamı

¹⁵⁸ Önok, Murat, Tarihi Perspektifleriyle Uluslararası Ceza Divanı , 2003, Turhan Kitabevi, sh.35.

¹⁵⁹ Önok, sh.40

¹⁶⁰ Artuk, Emin/ Gökçen, Ahmet / Yenedünya, Caner/ Ceza Hukuku Genel Hükümler, 2006, Turhan Kitabevi , sh.283.

¹⁶¹ Artuk/ Gökçen/ Yenedünya, sh. 285.

¹⁶² Roma Statüsü, madde 3.

- b) Başkanlık
- c) Temyiz Mahkemesi
- d) Duruşma Öncesi Mahkemesi
- e) Savcılık Makamı
- f) İdari organ¹⁶³.

UCM'nin suçlar bakımından yargılama yetkisi kapsamında, soykırım suçu, insanlığa karşı suçlar, savaş suçu ve saldırı suçu yer almaktadır¹⁶⁴.

UCM'nin kişiler bakımından yargı yetkisi, gerçek kişileri kapsamaktadır. Mahkemenin yetkisine giren suçlarla ilgili olarak, "suçu bizzat işleyen, işlenmesini emreden ya da özendiren, suçun işlenmesine yardımcı ya da ortak olan, ya da herhangi bir biçimde suçun işlenmesine ya da teşebbüsüne katılan, soykırım suçu ile ilgili olarak bu suçu doğrudan ve kamu önünde özendiren kişileri yargılama yetkisine sahiptir"¹⁶⁵.

Statünün altıncı maddesinde soykırım suçu yer almakta ve düzenlenmektedir¹⁶⁶.

UCM Statüsünün 6. maddesinde soykırım suçu Soykırım Sözleşmesinin 2. maddesine paralel olarak düzenlenmiştir. Madde uyarınca ulusal, etnik, ırki veya dinsel bir grubu kısmen veya tamamen ortadan kaldırmak maksadıyla:

- a) Gruba mensup olanların öldürülmesi;
- b) grubun mensuplarına ciddi surette bedensel veya zihinsel zarar verilmesi;
- c) grubun bütünüyle veya kısmen, fiziksel varlığını ortadan kaldıracağı hesaplanarak yaşam şartlarını kasten değiştirmek;
- d) grup içinde doğumları engellemek amacıyla tedbirler almak;

---

¹⁶³ Roma Statüsü, madde 34.

¹⁶⁴ Roma Statüsü, madde 5.

¹⁶⁵ Roma Statüsü, madde 25.

¹⁶⁶ Roma Statüsü, madde 6.

e) gruba mensup çocukları zorla bir başka gruba nakletmek

fiillerinden birisinin gerçekleştirilmesiyle soykırım suçu işlenmiş olacaktır¹⁶⁷. Soykırım suçunun oluşabilmesi için özel kastın olması gereklidir¹⁶⁸.

3.2 Uluslararası Ceza Mahkemesinde Yapılan Yargılama Örnekleri

3.2.1 Mahkemenin Yargı Yetkisi

Bir devlet Roma Statüsüne taraf olmakla 5.maddede bahsi geçen suçlarla ilgili Mahkemenin yargı yetkisini kabul etmiş olur¹⁶⁹. UCM in yargı yetkisi, görev alanına giren suçlarla sınırlıdır. Aşağıdaki devletlerden bir veya daha fazlası Statüye tarafsız veya Mahkemenin yargı yetkisini tanıdıysa Mahkeme söz konusu suçla ilgili yargı yetkisini kullanabilir:

- a) “Toprakları üzerinde suç teşkil eden olayın meydana geldiği devlet, ve ya suç bir uçak veya gemide işlenmiş ise gemi veya uçağın kayıtlı bulunduğu devlet,
- b) Suçlanan kişinin vatandaşı olduğu devlet”¹⁷⁰.

Mahkemede durumun soruşturulmasından Savcılık Bürosu sorumludur. Savcılık Bürosu, Mahkemenin ayrı bir organı olarak bağımsız hareket eder¹⁷¹. Savcı Mahkemenin yetkisine giren suçlarda suç ihbarlarını ve dayanakları olan her türlü bilgiyi kabul eder, bunları inceler ve Mahkemenin önünde araştırma ve soruşturmayı yürütür. Savcılık Bürosu’nun hiçbir mensubu dış bir kaynaktan talimat beklemez ve dıştan verilebilecek talimata göre hareket etmez¹⁷².

Bir taraf devlet, Mahkemenin yargı yetkisine giren bir veya birden fazla suçun işlenmiş görüldüğünü bildirip, bu suçlarla ilgili bir ya da daha fazla belirlenmiş kişinin yargılanıp yargılanmayacağı hususunun belirlenmesi amacıyla durumun soruşturulmasını Savcıdan talep ede

¹⁶⁷ Roma Statüsü, madde 6 (a).

¹⁶⁸ Roma Statüsü, madde 6 (b).

¹⁶⁹ Şen, sh. 64.

¹⁷⁰ Roma Statüsü, madde 12.

¹⁷¹ Roma Statüsü, madde 15.

¹⁷² Roma Statüsü, madde 42.

bilir¹⁷³. Bir başvuru mümkün olduğu kadar ilgili yönleri ortaya koymalı ve başvuran devletin elindeki belgelerle desteklenmelidir¹⁷⁴.

Mağdur olduğunu ileri süren kişinin kendiliğinden UCM de dava açabilme imkanı ve sırf mağdur şikayetine bağlı olarak ceza soruşturması başlatılmasında bir zorunluluk bulunmamaktadır¹⁷⁵.

Savcı, Mahkemenin yargı yetkisi alanına giren suçlarla ilgili bilgilere dayanarak kendiliğinden soruşturma açabilir. Savcı, gelen bilginin ciddiliğini araştırır. Bu amaçla devletlerden, BM organlarından, hükümetler arası veya hükümet dışı örgütlerden veya uygun gördüğü diğer güvenilir kaynaklardan ek bilgi isteyebilir ve Mahkemenin bulunduğu yerde yazılı veya sözlü ifade alabilir¹⁷⁶.

Savcı, yeni maddi delillere ulaşması durumunda, tekrar değerlendirilebilir ve esastan ceza soruşturmasına başlanabilmesi izni için yeniden Ön Yargılama Dairesine başvuru yapabilir¹⁷⁷.

Mahkeme bir dava için kabul edilemezlik kararı vermişse Savcı, davayı kabul edilemez bulan önceki nedenleri geçersiz hale getiren yeni olayların ortaya çıktığına kanaat getirirse, bu kararın yeniden gözden geçirilmesi konusunda bir talepte bulunabilir¹⁷⁸.

Savcı tarafından soruşturma başlatıldığında, Savcı, mevcut bilgileri dikkate alarak, bütün taraf devletlere ve sözkonusu suç üzerinde yargı yetkisi bulunan devletlere bildirimde bulunur. Bildirimin alınışını takiben bir ay içinde, herhangi bir devlet Mahkemeye, suçu oluşturan eylemlerle ilgili olarak veya devletlere verilen bildirimdeki bilgilere dayanarak, yargı yetkisi dahilindeki vatandaşları ya da diğer kişileri yargıladığını veya yargılamakta olduğunu bildirebilir¹⁷⁹.

Savcılık Bürosu da, ceza soruşturmasını başlatmak konusunda tek başına yetkili kılınmamıştır. UCM'nin Ön Yargılama Dairesi bu konuda Savcılık Makamına yardım eder. Ön Yargılama Dairesi,

---

¹⁷³ Aksar, Yusuf, "Uluslararası Ceza Mahkemesi Ve Uygulamalarına Genel Bir Bakış", 2005, Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi, Cilt 1,Sayı 3, sh.5.

¹⁷⁴ Roma Statüsü, madde 14.

¹⁷⁵ Şen, sh. 83.

¹⁷⁶ Roma Statüsü, madde 15.

¹⁷⁷ Şen, sh. 85.

¹⁷⁸ Roma Statüsü, madde 18.

¹⁷⁹ Alibaba, sh 190

Anglo- Sakson Hukuku (*common law*) temeli bulunan kurumlardan birisidir. Roma Statüsü uyarınca, Ön Yargılama Dairesi, öncelikle, ceza hukukunda deneyimli yargıçlardan oluşturulur. Üyeleri, Mahkeme Başkanlığı tarafından belirlenen Ön Yargılama Dairesi'ne seçilen yargıçlar bu görevlerini 3 yıl boyunca yürütürler. Ön Yargılama Dairesi bağımsız bir organ olarak hareket eder. Savcı yapılan başvuru veya kendi sahip olduğu bilgilerden hareketle, ceza soruşturmasını başlatmak için yeterli nedene ulaştığı kanaatinde ise, soruşturmayı başlatmak amacıyla Ön Yargılama Dairesine başvurur. Mağdur da Ön Yargılama Dairesine soruşturma konusu ile ilgili açıklamada bulunabilir¹⁸⁰.

“Ön Yargılama Dairesinin amacı, dosyanın kabul edilebilirlik şartlarını taşıyıp taşımadığının belirlenmesidir. Buna ek olarak, duruşma başlayana dek, Mahkeme'nin yapması gereken işlemler ve vermesi gereken ara kararlar Ön Yargılama Dairesinin görev alanına girmektedir”¹⁸¹.

Ön Yargılama Dairesinin ilk görevi, savcı tarafından yapılacak soruşturma yetkisi talebini karara bağlamaktır. Savcı, bir soruşturmanın derinleştirilmesi için makul sebepler olduğuna karar verirse, Ön Yargılama Dairesinden bir soruşturma yetki talebinde bulunur. Savcılığın talebini ve sunduğu belgeleri inceleyen Ön Yargılama Dairesi, soruşturmanın başlatılması yetkisini verebilir ya da talebi reddedebilir. Ön Yargılama Dairesi bu kararı verirken, savcılığı kendisine sunduğu verilerin yeterli ve makul olup olmadığını ve davanın mahkemenin yargı yetkisine girip girmediğini inceler¹⁸².

Bir şahsın mahkeme önüne gelmesi için celpname çıkarılması, yakalama ve tutuklama emirleri kararlarının verilmesi, Ön Yargılama Dairesi'nin yetkisindedir. Daire talep hakkında incelemesini yapar ve onu makul bulduğu halde onaylar¹⁸³.

---

¹⁸⁰ Roma Statüsü, madde 17.

¹⁸¹ Bayılhoğlu, Uğur, “Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Türkiye”, 2007, AÜHFD, Cilt 56, Sayı 1, sh.56.

¹⁸² Bayılhoğlu, sh 70.

¹⁸³ Halatçı, Ülkü, “Uluslararası Ceza Mahkemesinin Yargı Yetkisi Kullanabilmesinin Ön Koşulları”, 2005, Uluslararası Hukuk Ve Politika Dergisi, Cilt 2, Sayı 3, sh.40.

Ön Yargılama Dairesi savcının talebinden farklı bir uygulamaya da verebilir. Dairenin dosya ile ilgili yapacağı son işlem, iddianamenin onaylanmasıdır¹⁸⁴.

Mahkeme'nin öncelikli görevi, süratli ve adil bir yargılama yapılmasını sağlamaktır. Bu yargılama sanığın haklarına gösterilecek saygıya bağlı olduğu gibi, tanık ve mağdurların haklarının ve güvenliklerinin sağlanmasına da sıkı sıkıya bağlıdır¹⁸⁵.

Mahkemenin yargı yetkisinin kişi, yer ve zaman bakımından olmak üzere üç boyutu vardır. Kişiler, yerler ve zaman bakımından yargı yetkisi vardır. UCM gerçek kişiler üzerinde yargı yetkisine sahiptir. Mahkemenin devletler ve tüzel kişiler üzerinde yargı yetkisi yoktur. On sekiz yaşından küçük gerçek kişiler mahkemenin yargı yetkisine dahil sayılmamışlardır¹⁸⁶. Mahkeme statünün yürürlüğe girdiği tarihten sonra işlenen suçlarda yargı yetkisine sahiptir. Bu tarihten önce işlenen suçlar bakımından mahkeme yargı yetkisini kullanamaz. UCM'nin yer itibarıyla yargı yetkisi Roma statüsünün 12. maddesinde düzenlenmiştir. Madde, mülklik ve şahsılık sistemlerini öngörmüştür. Buna göre suçun taraf devletlerden birinin topraklarında veya taraf devlet vatandaşlarından birisi tarafından işlenmesi hallerinde mahkeme yetkili olacaktır¹⁸⁷.

Hiç kimse, Mahkeme tarafından mahkum edildiği veya suçsuz bulunduğu bir fiilden dolayı yeniden yargılanamaz¹⁸⁸. Isnat olunan suçun işlendiği tarihte 18 yaşın altında olan hiçbir şahıs hakkında Mahkemenin yargı yetkisi yoktur¹⁸⁹.

3.2.2 Demokratik Kongo Cumhuriyeti

Eski adı Zaire olan Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde, 1998 yılında Thomas Lubanga Dyilo liderliğindeki UPC (Kongo Vatanseverler Birliği) ile Hükümet kuvvetleri arasında başlayan ve

---

¹⁸⁴ Halatçı, sh. 45.

¹⁸⁵ Halatçı, sh. 50.

¹⁸⁶ Aksar, sh.13.

¹⁸⁷ Roma Statüsü, madde 12.

¹⁸⁸ Roma Statüsü, madde 20.

¹⁸⁹ Roma Statüsü, madde 26.

bugüne kadar yaklaşık 4 milyon insanın öldüğü çatışmalar, II. Dünya Savaşı'ndan sonraki en büyük ölümcül çatışmalardan biri sayılmaktadır¹⁹⁰.

2005 yılında UPC, liderleri tarafından siyasi bir partiye dönüştürülerek, Ituri Bölgesi'ndeki yaklaşık 15.000 polis silahsızlandırıldı ve çoğu sivil hayata karıştı. Ancak son 10 yıldır silahlandırılan binlerce polis, farklı silahlı politik gruplara katılarak, çatışmalarda aktif rol oynamaya devam etmektedir. Bölge henüz istikrara kavuşmamıştır ve ciddi insan hakları ihlallerine dair bilgiler gelmeye devam etmektedir. Demokratik Kongo Cumhuriyeti Başkanı, UCM savcısı Luis Moreno Ocampo'ya bir mektup göndererek, ülkesinde yaşananlarla ilgili soruşturma açılmasını talep etmiştir. Bunun üzerine savcı, ön araştırmasının ardından, Haziran 2003'te Kongo'daki durumu yakından inceleyeceğini açıklamış ve 4 Temmuz 2004 tarihinde meseleyi Ön Yargılama Dairesi'ne göndermiştir. Dosya kapsamında, 17 Mart 2006 tarihinde tutuklanan UPC lideri Thomas Lubanga, mahkeme kararına istinaden UCM tarafından tutuklanan ilk kişi olmuştur. 28 Ağustos 2006 tarihinde, savcı tarafından resmen suçlanan Lubanga hakkında, Ön Yargılama Dairesi'nde iddianamenin onaylanması duruşması 9 Kasım 2006 tarihinde başlamıştır. Daire, 9 Ocak 2007 tarihli kararı ile, Thomas Lubanga'nın iddianamede yer alan suçları işlediğine yönelik yeterli delil bulunduğu kanaat getirerek, yargılanması için dosyayı Dava Dairesi'ne göndermiştir. Roma Statüsünün 8. maddesinde belirtilen savaş suçlarını işlemekle suçlanan Lubanga'ya yönelik iddianamedeki suçlar arasında; “15 yaşından küçük çocukların askere alınması ve çatışmalarda aktif olarak kullanılması” suçlaması öne çıkmaktaydı¹⁹¹.

18 Ekim 2007 tarihinde ise dosya kapsamındaki ikinci tutuklama gerçekleşmiştir. Altı farklı savaş suçu ve üç insanlığa karşı suç nedeniyle, İturi Vatansever Direniş Gücü (*Force de Résistance Patriotique en Ituri - FRPI*) lideri Germain Katanga hakkında Mahkemece 2 Temmuz 2007

---

¹⁹⁰ Dava için bkz. <http://www.icc-cpi.int>.

¹⁹¹ <http://www.icc-cpi.int>.

tarihinde bir tutuklama kararı verilmesinin ardından, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Katanga'yı, Mahkeme'ye teslim etmiştir. Aralık 2012 tarihinde duruşma yapıldı ve Katangayla ilgili karar daha sonraki bir aşamaya ertelendi.

Son olarak, 7 Şubat 2008 tarihinde, Demokratik Kongo Cumhuriyeti hükûmeti, mahkeme'nin bir diğer tutuklama kararına uyararak, ordusunda (*Forces Armées de la RDC -FADRC*) görevli bir albayı, Mathieu Ngudjolo Chui'yi teslim etmiştir. Hakkında çıkarılan tutuklama kararında, Albay Chui, altı farklı savaş suçu ve üç farklı insanlığa karşı suçu işlemekle suçlanmıştır. Aralık 2012 de Mahkeme Albay Chui'nin suçsuz olduğuna karar verdi ve onu serbest bıraktı¹⁹².

3.2.3 Uganda

Uganda'nın kuzeyinde dini temellere dayalı bir devlet kurmak isteyen LRA (*Lord's Resistance Army-Tanrı'nın Direnişi Ordusu*) ile hükümet kuvvetleri arasındaki çatışmalar, Afrika'da devam eden çatışmalardan biridir. LRA, geniş çaplı insan hakları ihlalleri, cinayet, işkence, tecavüz ve çocuk asker kullanmakla suçlanmaktadır. Aralık 2003'te Uganda Başkanı Yoweri Museveni, LRA ile ilgili durumu UCM'ye götürmüştür. Savcı 29 Temmuz 2004 tarihinde konu ile ilgili olarak soruşturma başlatmış ve dosyayı Ön Yargılama Dairesi'ne göndermiştir. Aralık 2005'te BM Genel Sekreteri Uganda Hükümetinin ve özellikle LRA'nın çocuklara karşı çok ciddi suçlar işlediğini belirtmiştir. Mahkeme Ekim 2005'te LRA'nın 5 lideri hakkında, bir yandan cinayet, kölelik, seks köleliği, tecavüz suçları nedeniyle insanlığa karşı suç, diğer yandan da tecavüz, sivillerin öldürülmesi ve yağma suçlarından dolayı savaş suçu işledikleri gerekçesiyle tutuklama kararı çıkartmıştır. Haklarında tutuklama kararı verilen kişilerden hiçbiri henüz yakalanamamış ve dosya kapatılmıştır¹⁹³.

---

¹⁹² Karar için bkz. <http://www.icc-cpi.int>.

¹⁹³ <http://www.sway-uganda.org/SWAY.RBrief.1.pdf>.

3.2.4 Darfur, Sudan

Sudanda 2003 yılında, bölgedeki yerel kabileler ile Arap kökenli polis kuvvetleri (*Janjavit - Janjawid*) arasında çatışmalar başlamıştır. Çatışmalar nedeniyle bugüne kadar, yaklaşık olarak iki milyon insanın evinden ayrı düşmüştür. Yazarlara göre bu savaşta 100 binden fazla insan hayatını kaybetmiştir. Topraklarından ayrı düşen 2 milyon insan batıdaki Çad sınırını geçerek mülteci kamplarına yerleşmiştir. Halen 1.5 milyon insan bu mülteci kamplarında yaşamlarını sürdürüyorlar¹⁹⁴.

“Cinayet, işkence ve tecavüz suçlarının artarak devam ettiği Darfur'da, BM raporlarına göre, sadece 2006 yılında, 200 binden fazla insan yerinden oldu”. Hükümet'in Darfur Bölgesi'nde geniş çaplı bir “etnik temizlik” başlattığı iddiaları üzerine, BM Güvenlik Konseyi, “18 Eylül 2004 tarihinde, 1564 no'lu kararıyla Genel Sekreter'den Sudan'da bir araştırma komisyonu kurmasını istemiştir”. Komisyon, BM Genel Sekreterine bir rapor sunmuştur. Raporda sivil halkın korunması ve suçluların cezalandırılması için harekete geçmesini Sudana tavsiye etmiştir¹⁹⁵.

Bundan sonra 6 Haziran 2005'te UCM Savcısı Darfur'da işlenen suçlar hakkında soruşturmayı açmış ve dosyayı Ön Yargılama Dairesi'ne göndermiştir. Savcı 27 Şubat 2007 tarihinde Ön Yargılama Dairesi'nden, Ahmad Muhammad Harun (Sudan eski İçişleri Bakanı) ve Ali Muhammad Ali Abdal-Rahman'ın (Ali Kushayb olarak da bilinen milis lideri) Mahkeme huzuruna gelmeleri için celpname çıkarılmasını talep etmiştir. Savcı başvurusunda, bu kişilerin Darfur'da 2003 ve 2004 yıllarında, işlenen insanlığa karşı suçlardan ve savaş suçlarından sorumluluğu olduğunu belirtmiştir. Ön Yargılama Dairesi, yaptığı açıklamada, Ahmad Muhammad Harun ve Ali Muhammad Ali Abdal-Rahman'ın iddia olunan suçları işlediklerine dair makul dayanaklar olduğuna kanaat gelmiş ve onlara tutuklama kararı çıkarmıştır. Bu kararda, sivillere yönelik saldırılar, işkence, tecavüz,

¹⁹⁴ <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N04/515/47/PDF/N0451547.pdf>.

¹⁹⁵ <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/292/73/PDF/N0529273.pdf>.

yağma ve cinayetin de bulunduğu 51 farklı suç yer almıştır. Abu Garda gönüllü olarak mahkemeye çıktı; ancak, aleyhindeki suçlamalar sabit olmadığından konuyla ilgili dava açılmadı¹⁹⁶.

3.2.5 Orta Afrika Cumhuriyeti

Fransız sömürgesi Orta Afrika Cumhuriyeti bağımsızlığını 1960 yılında kazanmıştır. 1993'te ülkede sivil yönetim başa geçmiştir. Ancak Mayıs 2001'de ülkede çatışmalar başlamıştır. 5 Aralık 2004 tarihinde Orta Afrika Cumhuriyetinde Anayasa kabul edilmiştir. Ancak dünyanın en fakir ülkelerinden biri olan Orta Afrika Cumhuriyeti'nde siyasi istikrarsızlık hala devam etmektedir¹⁹⁷.

2005 yılında, Orta Afrika Cumhuriyeti devlet başkanı ve başkan yardımcısı tarafından işlenen suçları araştıran yerel mahkeme, olayın araştırılmasında yetersiz kalabileceği belirtmiştir. Devlet başkanı UCM savcısından konuyla ilgili soruşturma başlatmasını talep etmiştir. Ancak Savcılık, ilk önce Orta Afrika Cumhuriyeti Yüksek Ceza Mahkemesi'nin (*Cour de Cassation*) kararını beklemiştir. Yüksek Ceza Mahkemesi, 11 Nisan 2006 tarihinde verdiği kararla, yerel mahkeme kararını onaylayarak, mevcut koşullarda Orta Afrika Cumhuriyeti'de etkin araştırma ve yargılama yapamayacağına karar vermiştir. Savcılık Bürosu, bu kararın ardından harekete geçerek, dosyayı Mayıs 2007'de Ön Yargılama Dairesi'ne taşımıştır¹⁹⁸. J.P Benba Gombo aleyhine iki insanlık, üç savaş suçuyla ilgili 22 Kasım 2010'da dava başladı¹⁹⁹. Bu devletlerle ilgili henüz bir soruşturma başlatılmadı ama durumla ilgili olarak UCM'ye başvuru yapan örnekler bunlardır:

Gürcistan: Gürcistan Roma Statüsüne taraf bir devlettir. Abhaz Hükümeti'nin Gürcistanda “etnik temizlik” yaptığı iddiası ile UCM'ne başvurmuştur. 2004 yılından itibaren bu konuyla ilgili bir araştırma komitesi görevlendirilmiştir²⁰⁰.

---

¹⁹⁶ <http://www.icc-cpi.int>.

¹⁹⁷ Ulusoy, sh.55

¹⁹⁸ <http://www.icc-cpi.int>.

¹⁹⁹ <http://www.icc-cpi.int>.

²⁰⁰ <http://www.icc-cpi.int>.

Burundi: Şubat 2005'te BM Genel Sekreteri, Burundi'de, tarafların çocuklara karşı savaş suçu işlediklerini belirtmiştir. Ancak bu olayla ilgili henüz resmi bir soruşturma başlatılmamıştır²⁰¹.

---

²⁰¹ <http://www.icc-cpi.int>.

SONUÇ

Soykırım kavramının doğuşu ve uluslararası hukukta yerini alması kısmında bahsettiğimiz üzere, kavram, özellikle suç olarak kabul edildiği dönemde, hem ulusal hem de uluslararası doktrinde, insanlık aleyhine suç kapsamında değerlendirilmekte ve hatta bu suçların en ağırı olarak nitelendirilmektedir. Soykırım suçunun cezalandırılması dışında, bir de suçun önlenmesi yükümlülüğü mevcuttur. Soykırım suçu gibi ağır bir suçun bir devletin ülkesi sınırları içinde kalsa dahi, uluslararası barış ve güvenliği tehdit etmesi söz konusudur. Soykırımın önlenmesi için şiddetin cezalandırılması gerekmektedir. Bu konuda, uluslararası hukuktaki eğilimleri ve uluslararası alandaki politikaları belirleyen, onlara yön veren, etkin güce sahip olan devletlere önemli görevler düşmektedir. Bu devletlerin konuya yaklaşımları, tüm uluslararası düzeyi etkileyecek, yeni açılımları sağlayacak ve uluslararası hukukta gelişmelere neden olacaktır. Ancak bu devletler, egemenliklerini ileri sürerek, uluslararası alanda rahatça hareket edebilmek için, kendi etkinliklerinin sınırlandırılmasına karşı çıkmaktadırlar. Devletler, bu konularda nasıl düşündüklerini açıkça ortaya koyacak somut adımlar atmalı ve bu yöndeki görüşlerini davranışları ile ortaya koymalı, daha açık politikalar izlemelidirler. Psikoloji, hukuk, felsefe, kriminoloji, ekonomi ve sosyoloji gibi alanlar, soykırımın açıklanması hususunda tutarlı olmalı, insan haklarının evrenselliğinin esasa alınması şartıyla, bu konuda çalışmalar yapılmalıdır.

Görüldüğü gibi, soykırım bağlamında Ermeni sorunu, hukuki değil, siyasi bir sorundur. Bu konuda daha önce Avrupa Birliği Parlamentosunda bazı devletlerin yapmış olduğu bir başvuru üzerine, Avrupa Birliği Adalet Divanının almış olduğu kararda, Karabağ olaylarının yeterli delil bulunmamasından ötürü, soykırım olarak nitelendirilemeyeceği ve Avrupa Birliği Parlamentosunda alınan kararın, siyasi nitelikte bir karar olduğu belirtilmektedir. Bununla birlikte bazı ülkelerin

parlamentolarında Ermenilerin Azerilere karşı yaptıklarının soykırım olduğunu söylemek, yasalarda suç olarak tarif edilmiştir.

Uluslararası organ kararlarının soykırımı yapmış olduğu atıflar kesin ve açık değildir. BM Güvenlik Konseyi, silahlı çatışmalar esnasında gerçekleşen eylemleri soykırım olarak tanımlanmasındaki tehlikelere dikkat çekmektedir. BM Genel Kurulu ise, kararlarından birinde soykırımı ırkçı nefret ve ayrımcılık ile ilişkilendirmiş ve bu nedenle de, Kurulun, daha genel bir yaklaşım izlediği belirtilmiştir.

Temel suçlar, ihlal ettikleri kurallara göre muamele görmelidirler. Tüm, ırkçı ve dini nefret içeren suçlar tatmin edici şekilde cezalandırılmalı ve ceza, suçu oluşturan davranışın kabul edilemez saikler içermesi nedeniyle artırılmalıdır.

Soykırım yasağına, uluslararası hukukun en önemli süjesi olan devletlerin uymalarının sağlanabilmesi için, etkin zorlama ve denetim mekanizmalarının geliştirilmesi zorunludur. Bu kapsamda, 1948 Soykırım Sözleşmesinin kazanmış olduğu evrensel niteliğe zarar verilmeden, Sözleşmenin diğer insan hakları sözleşmeleri ve koruma mekanizmaları doğrultusunda ileriye götürülmesi ve geliştirilmesi ve daha kapsamlı bir hale getirilmesi , BM Teşkilatının yeri ve yetkilerinin yeniden gözden geçirilmesi, bu hususa önlenme ve koruma gibi amaçlara hizmet eden Barış Gücü Kuvvetlerinin işlevselliğinin geliştirilmesi ve ihmalleri doğrultusunda veya ihlallere katılmaları durumlarda, karşılaşılabilecek yaptırımların belirlenmesi gerekmektedir.

Tüm bunların gerçekleştirilmesi zor görünebilir; fakat, uluslararası toplum ve uluslararası hukuk bu konuyu göz ardı etmemelidir.

KAYNAKÇA

Aktar, Yücel, Ermeni Mezalimine ve Soykırım İddialarına İlişkin Kavram Karmaşası, 2007, Beta Yayınları.

Alacakptan, Uğur, Suçun Unsurları, 1995, Sevinç Matbaası.

Alpyavuz, Tolgahan, Soykırım Suçu, 2009, Deniz Bilimleri ve Mühendisliği Enstitüsü.

Artuk, Emin/ Gökçen, Ahmet/ Yenidünya, Caner, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 2006, Turhan Kitabevi.

Aslan, Gündüz, Milletlerarası Hukuk Temel Belgeler Örnek Kararlar, 1998, Beta Yayınları.

Aslan, Muzaffer Yasin, Teoride ve Uygulamada Savaş Suçları, 2006, Bilgi Yayınevi.

Azarkan, Ezeli, Nürnbergten La Haye'ye: Uluslararası Ceza Mahkemeleri (Nürnberg), 2003, Beta Yayınları.

Başak, Çengiz, Uluslararası Ceza Mahkemeleri ve Uluslararası Suçlar, 2003, Turhan Kitabevi.

Budaqov, Budak/ Aliyev, Celal, Türkiyeliler, Azerbaycanlılar, Ermeniler: Tarihi Hakikatın Soykırımı, 2003, Azeri Neşriyyat.

Cassese, Antonio, *International Criminal Law*, 2005, Oxford University Press.

Clarck, Roger, *Crimes Against Humanity at Nurmberg*, 1990, Martinus Nijhoff Publishers.

Çeçen, Anıl, *İnsan Hakları Rehberi*, 1999, Bilim Yayınları.

Çınar, Fatih, *Uluslararası Ceza Mahkemelerinin Gelişimi Işığında Uluslararası Ceza Divanı*, 2004, Kazanc Hukuk Yayınları.

Dixon, Martin, *Textbook on International Law*, 1995, Blackstone Press.

Domb, Fania, *Treatment of War Crimes in peace Settlements Prosecution or Amnesty*, 1996, Martinus Nijhoff Publishers.

Egerlund, Maria, *The Missing Piece Defining the Crime of Agression*, 2007, Lund University Faculty of Law.

Elçibey, Ebülfez, *Bütöv Azərbaycan Yolunda*, 1997, Bakü Neşriyyat.

Geoffrey, Robertson, *Crimes against Humanity*, 2000, The New Press.

Halilov, Aslan, *Genosit Protiv Müslümskogo Naseleniya Zakafkasya v İstoriceskih İstocnikah*, 2000, Bakü Neşriyyat.

Haşimzade, Aygün, Azerbaycan Türklerinin Ermenistandan Zorunlu Göçü (1948-1956), Tarihi Gerçeklerle ve Bilimin Işığında Ermeni sorunu, 2007, Azeri Neşriyyatı.

Jones, Adam, Genocide Definitions, 2006, Cambridge University Press.

Kengerli, Mehmet, Azerbaycanın Karabağ Felaketi, 1996, Azeri Neşriyat.

Memmedov, İbrahim/ Esedov, Süleyman, Ermenistan Azerbaycanlıları ve Onların Acı Taleyi, 1992, Azerbaycan Neşriyat.

Memmedova, Havva, Hocalı: Şehitler Şahitler, 2003, Azeri Neşriyat.

Mir, Yagub, Kafkazın Problemleri, 1996, Azerbaycan Neşriyat.

Önok, Murat, Tarihi Perspektifleriyle Uluslararası Ceza Divanı, 2003, Turhan Kitabevi.

Pazarcı, Hüseyin, Uluslararası Hukuk, 2004, Turhan Kitabevi.

Platon, Devlet, çeviren.Eyüboğlu Sabahaaddin, Cimcoz, M.Ali, 1995, Remzi Yayınevi.

Pompeyev, Yuri, Karabağ Kan İçinde, 1996, Azerbaycan Ensiklopedisi Neşri Poligrafi Birliğı.

Rather, Abrahams/ Steven, Jason, Accountability For Human Rights, Atrocities in International Law, 1997, Clarendon Press.

Rebecca, Wallace, International law, A Student Introduction, 1986, Sweet and Maxwell Press.

Robertson, Geoffrey, Crimes Against Humanity, 2000, The New Press.

Romano, Cesare\ Nollkaemper, Andre\ Kleffner, Jann, Internationalized Criminal Courts And Tribunals, 2004, Oxford University Press.

Schabas, A William, Introduction To International Criminal Court, 2001, Cambridge University Press.

Sencer, Muzaffer, Belgelerle İnsan Hakları, 1988, Beta Yayınları.

Sevdimaliyev, Ramiz, Terrörizm Kak Asnovnoy Atribut Vnutrenney Politiki v Armanii –I, 2005, Qafqaz University Press.

Şen, Ersan, Uluslararası Ceza Mahkemesi, 2009, Seçkin Yayınları.

Şen, Töner Semin, Uluslararası Hukukta Soykırım, Etnik Temizlik ve Saldırı, 2010, Levha Yayıncılık.

Tezcan, Durmuş/ Erdem, Ruhan Mustafa/ Önok, Murat, Uluslararası Ceza Hukuku, 2009, Seçkin Yayınları.

Than, Claire/ Shorts, Edwin, International Criminal Law and Human Rights, 2003, Sweet and Maxwell Press.

Tongür, Ali Rıza, Uluslararası Ceza Mahkemesinin Kapsamı ve Yargılama Hukuku, 2005, Kazanc Yayınları.

Tural, Sadık, Bir Kavganın Anatomisi Yahut Haklı bir Milletın Çaresizliği, 2001, Beta Yayınları.

Ulusoy, Orçun, Uluslararası Ceza Mahkemesi, 2008, Etki Matbaacılık.

Uzun, Elif, Milletlerarası Hukuka Aykırı Eylemlerinden Dolayı Devletlerin Sorumluluğu, 2007, Beta Yayınları.

Wagner, Martin, Prosecution of War Criminals, 1989, Virginia Press.

Yasin, Aslan Muzaffer, Teoride ve Uygulamada Savaş Suçları, 2006, Bilgi Yayınevi.

Yılmaz, Alia, Uluslararası Ceza Hukuku, 2001, Beta Yayınları.

MAKALELER

Aksar, Yusuf, “Uluslararası Ceza Mahkemesi Ve Uygulamalarına Genel Bir Bakış”, 2005, Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi, Cilt 1, Sayı 3, sh. 3-14.

Alibaba, Arzu, “Uluslararası Ceza Mahkemesinin Kuruluşu”, 2000, AÜHFD, Cilt 49, Sayı 1-4, sh.181-207.

Aliyarov, Süleyman, “Dağlık Karabağ, Hayaller ve Gerçekler, Bergland Karabagh-Utopien and Wahrheiten”, 1993, Azerbaycan Kültür Dergisi, Cilt 2, Sayı 4, sh. 35-50.

Aslan, Zeki Mesut, “Bir Milletler Arası Ceza Divanı Kurulması İle İlgili Fikirler Ve Teşebbüsler”, 1951, AÜHFD, Cilt 8, Sayı 1-2, sh.13-15.

Azarkan, Ezeli, “Uluslararası Hukukta İnsanlığa Karşı Suçlar”(İnsanlığa Karşı Suçlar), AÜHFD, Cilt 52, Sayı 3, sh. 276-293.

Bayıllıoğlu, Uğur, “Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Türkiye”, 2007, AÜHFD, Cilt 56, Sayı 1, sh. 56-70.

Değer, Ozan, “Soykırım Suçu ve Devletin Sorumluluğu: Uluslararası Adalet Divanının Bosna-Hersek ve Sırbistan Karadağ Kararı”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt 6, Sayı 22, sh. 84-90.

Efendiyev, Emin, “Muasir Rus Ziyahıları Azerbaycan-Ermenistan Münakaşası Hakkında”, 1993, Elturan Dergisi, Cilt 4, Sayı 1-2, sh. 75-90.

Halatçı, Ülkü, “Uluslararası Ceza Mahkemesinin Yargı Yetkisi Kullanabilmesinin Ön Koşulları”, 2005, Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi, Beta Yayınları, Cilt 2, Sayı 3, sh. 40-50.

Keskin, Kadri, “Jenosid suçu ve Jenosid sözleşmesi”, 1986, Adalet Dergisi, Cilt 4, Sayı 5, sh. 121-125.

Kılıç, Ali Şahin, “Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Devletlerin Egemenliği Üzerine Ulusal Egemenlik Odaklı Bir İnceleme”, 2009, AÜHFD, Cilt 58, Sayı 3, sh. 620-630.

Kocaoğlu, Sinan Serhat, “Suçların Suçu Soykırım”, 2003, Ankara Barosu Dergisi, Cilt 68, Sayı 1, sh. 67-143.

Sivakumaran, Sandesh, “Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro),” International and Comparative Law Quarterly, 2007, Cilt 56, Sayı 5, sh. 699-703.

Tarhanlı, Turgut, “Uluslararası Suçlar ve İnsan Hakları”, 2006, Toplum ve Bilim Dergisi, Cilt 87, sh. 87-104.

Verda, Neslihan, “Uluslararası Hukukta ve Türk hukukunda Soykırım Suçu”, 2004, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Cilt 24, Sayı 1-2, sh. 35-40.

BELGELER

Azerbaycan Cumhuriyeti Milli Meclisinin Beyanati, 3 Mart 1997, Azerbaycan Cumhuriyeti Milli Meclisi.

Ekonomist Gazetesi, Hocalı, 7 Mart 1992.

Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü

www.un.org/icty/legal/doc/procedureindex.htm

Halk Gazetesi, 26 Şubat 2002.

http://www.ngo-at-work.org/icc2006/docs/Project_Reader_Turkish.

http://www.ngo-at-work.org/icc2006/docs/Project_Reader_Turkish.pdf.

Nürnberg Mahkemesi Statüsü

Roma Statüsü <http://www.ihop.org.tr/dosya/ucm/ucm.pdf>.

Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü

Soykırım Suçunun Cezalandırılması ve Önlenmesi Sözleşmesi (Soykırım Sözleşmesi)

http://www.kafkasfederasyonu.org/insan_haklari/b8.pdf.

İNTERNET KAYNAKLARI

Case Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro, Judgment, ICJ, 26 Şubat 2007,

<http://www.icjciij.org/docket/index.php?p1=3&p2=3&case=91&code=bhy&p3=4>

<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N04/515/47/PDF/N0451547.pdf>

<http://www.icc-cpi.int>

http://www.ngo-at-work.org/icc2006/docs/Project_Reader_Turkish.pdf

<http://www.sway-uganda.org/SWAY.RBrief.1.pdf>

www.un.org/law/icc

